॥ श्रीः ॥

अनुवादप्रदीपः

भाग १

श्रीसुरसरस्वतीसभा

शृङ्गगिरिः

१९९३

॥ श्रीः ॥

अनुवादप्रदीपः

भाग १

श्रीसुरसरस्वतीसभा
शृङ्गगिरिः
१९९३

ತೃತೀಯ ಮುದ್ರಣ 1985
ಚತುರ್ಥ ಮುದ್ರಣ 1991
ಪಂಚಮ ಮುದ್ರಣ 1993

ಹಕ್ಕನ್ನು ಕಾದಿರಿಸಲಾಗಿದೆ

ಬೆಲೆ : ರೂ. 7–00

ಪ್ರಭಾ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬಸವನಗುಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು–4

ಮುನ್ನುಡಿ

ನಮ್ಮ ದೇಶಭಾಷೆಗಳಿಗೆಲ್ಲ ಮೂಲವೂ, ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶ್ರೇಷ್ಠವೂ ಆದ ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಕಲಿಯಬೇಕೆಂಬುದು ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಶೃಂಗೇರಿ ಜಗದ್ಗುರು ಮಹಾಸನ್ನಿಧಾನಂಗಳವರ ಆಶಯವಾಗಿ, ಈ ಉದ್ದೇಶದಿಂದ ಅವರು ''ಶ್ರೀಸುರಸರಸ್ವತೀಸಭಾ'' ಎಂಬ ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದು. ಈಗಿನ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಸನ್ನಿಧಾನಂಗಳವರೂ ಸಹ ಪೋಷಿಸುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಸಭೆಯು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯ ಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನದೇ ಆದ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿ ನಡೆಸುತ್ತಾ ಬಂದಿದೆ. ಈ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯವಾಗುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿ, ಇವುಗಳ ಪ್ರಗತಿಗಾಗಿ ಶ್ರೀ ಶ್ರೀ ಸನ್ನಿಧಾನಂಗಳವರು ಕೆಳಗೆ ಕಂಡ ವಿದ್ವಾಂಸರನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಒಂದು ಪಠ್ಯಪುಸ್ತಕ ಸಮಿತಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿರುತ್ತಾರೆ.

1.	ವಿದ್ವಾನ್ ಎನ್. ರಂಗನಾಥಶರ್ಮಾ	ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
2.	ವಿದ್ವಾನ್ ಎಸ್. ವಿ. ಶಾಮಭಟ್ಟ	ಸದಸ್ಯರು
3.	ವಿದ್ವಾನ್ ಶ್ರೀಧರ ಹೆಗಡೆ, ಎಂ.ಎ., ಬಿ.ಇಡಿ.	ಸದಸ್ಯರು
4.	ವಿದ್ವಾನ್ ಶಂಕರಭಟ್ಟ, ಎಂ.ಎ., ಬಿ.ಇಡಿ.	ಸದಸ್ಯರು
5.	ವಿದ್ವಾನ್ ಎಸ್. ಪ್ರಭಾಕರಶರ್ಮಾ, ಎಂ.ಎ., ಬಿ.ಇಡಿ.	ಸದಸ್ಯರು
6.	ವಿದ್ವಾನ್ ಎಂ. ಆರ್. ವೆಂಕಟೇಶಮೂರ್ತಿ	ಸದಸ್ಯರು

ಈ ಸಮಿತಿಯವರು ಅತ್ಯಂತ ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಶ್ರಮವಹಿಸಿ, ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪರಿಷ್ಕಾರಮಾಡಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೂ, ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಸಕಾಲಕ್ಕೆ ಮುದ್ರಣಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವ ಶ್ರೀ ಡಿ. ಎಸ್. ಕೃಷ್ಣಾಚಾರ್, ಪ್ರಭಾ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬೆಂಗಳೂರು–560 004, ಅವರಿಗೂ ಕೃತಜ್ಞತಾಪೂರ್ವಕವಾದ ಧನ್ಯವಾದಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು
ಶ್ರೀಮುಖನಾಮ ಸಂವತ್ಸರ
ಕಾರ್ತಿಕ ಬಹುಳ ತೃತೀಯಾ
2–12–1993

ಬಿ. ಎನ್. ವಿ. ಸುಬ್ರಹ್ಮಣ್ಯಂ
ಅಧ್ಯಕ್ಷರು
ಶ್ರೀಸುರಸರಸ್ವತೀಸಭಾ

ವಿಷಯಾನುಕ್ರಮಣಿಕಾ

		ಪುಟ
ಪರಸ್ಮೈಪದ–ವರ್ತಮಾನಕಾಲ–ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿ	....	7
ಭೂತಕಾಲ–ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ	....	9
ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ	....	10
ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿ ; ಆಜ್ಞಾರ್ಥ	....	12
ಪಂಚಮೀ ಮತ್ತು ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿಗಳು	....	15
ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ, ವಿಧ್ಯರ್ಥ	....	18
ಅವ್ಯಯಗಳು	....	19
ಮಿಶ್ರೋದಾಹರಣೆಗಳು	....	22
ವಿಶೇಷಣಗಳು	....	23
ಆತ್ಮನೇಪದ; ವರ್ತಮಾನಕಾಲ	....	25
ಆತ್ಮನೇಪದ; ಆಜ್ಞಾರ್ಥ	....	27
तुमुन् ಮತ್ತು क्त्वा ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು	....	28
ಉಪಸರ್ಗಗಳು	....	30
क्तवतु ಮತ್ತು क्त ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು	....	31
ಪ್ರಯೋಗ	....	34
ಶತೃ , ಶಾನಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು	....	36
ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ	....	38
ಸಂಖ್ಯಾ	....	39
ಸುಭಾಷಿತಮ್	....	40
ಪ್ರಬಂಧರಚನಾ	....	41
ಪತ್ರಲೇಖನಮ್	....	44
मार्गदर्शिनी प्रश्नपत्रिका, उत्तरलेखनक्रमश्च	....	53

॥ श्रीः ॥

अनुवादप्रदीपः–१

प्रथमो भागः

पीठिका

ಪೂರ್ಣವಾದ ಒಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವ ಶಬ್ದಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ವಾಕ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನಾಮ ಪದವೂ, ಒಂದು ಕ್ರಿಯಾಪದವೂ ಇರುತ್ತವೆ. ನಾಮಪದಕ್ಕೆ ಪುಲ್ಲಿಂಗ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ, ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳೆಂದು ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳು ಇರುವುವು. ಆದರೆ ಇವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಇರುವಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಇಲ್ಲ. ಹೇಗೆಂದರೆ, **करः** = ಕೈ ; ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ. **शिला** = ಕಲ್ಲು ; ಇದು ಸಂಸ್ಕತದಲ್ಲಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ. **मित्रम्** = ಸ್ನೇಹಿತ ; ಇದು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ; ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪುಲ್ಲಿಂಗ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಲಿಂಗವಿಧಾನವನ್ನು ಅಮರಕೋಶದಿಂದ ತಿಳಿದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಅಭ್ಯಾಸಬಲದಿಂದ ಇದು ಸುಲಭವಾಗುವುದು.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳಿಗೆ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿರುವಂತೆ ಲಿಂಗಭೇದವಿಲ್ಲ.

ಉದಾ:—

भवति = ಇರುತ್ತಾನೆ, ಇರುತ್ತಾಳೆ, ಇರುತ್ತದೆ.

वदति = ಹೇಳುತ್ತಾನೆ, ಹೇಳುತ್ತಾಳೆ, ಹೇಳುತ್ತದೆ.

ಏಕವಚನ, ದ್ವಿವಚನ, ಬಹುವಚನಗಳೆಂದು ಮೂರು ವಚನಗಳಿವೆ. ಒಂದು ಸಂಖ್ಯೆಯು ತೋರುವಾಗ ಏಕವಚನವನ್ನೂ, ಎರಡು ಸಂಖ್ಯೆಯು ತೋರುವಾಗ ದ್ವಿವಚನವನ್ನೂ, ಎರಡಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯು ತೋರುವಾಗ ಬಹು ವಚನವನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.

ಪುರುಷಗಳನ್ನು ಈ ರೀತಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು.

೧. ಪ್ರಥಮ ಪುರುಷ	सः = ಅವನು	ते = ಅವರು
	सा = ಅವಳು	ताः = ಅವರು
	तत् = ಅದು	तानि = ಅವು

ಹೀಗೆಯೇ अयम् = ಇವನು ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು.

೨. ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷ	त्वम् = ನೀನು
	यूयम् = ನೀವು
೩. ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ	अहम् = ನಾನು
	वयम् = ನಾವು

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಏಳು ವಿಭಕ್ತಿಗಳಿವೆ. ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ತೋರಿಸಿದೆ.

अकारान्तः पुल्लिङ्गो "राम" शब्दः — ರಾಮನು

	ಏಕವಚನ	ದ್ವಿವಚನ	ಬಹುವಚನ	ಏಕವಚನಾರ್ಥ
ಪ್ರ. ವಿಭಕ್ತಿ	रामः	रामौ	रामाः	ರಾಮನು
ಸಂ.ಪ್ರ.ವಿ.	हे राम	हे रामौ	हे रामाः	ಎಲೈ ರಾಮನೆ
ದ್ವಿತೀಯಾ	रामम्	रामौ	रामान्	ರಾಮನನ್ನು
ತೃತೀಯಾ	रामेण	रामाभ्याम्	रामैः	ರಾಮನಿಂದ
ಚತುರ್ಥೀ	रामाय	रामाभ्याम्	रामेभ्यः	ರಾಮನಿಗೆ
ಪಂಚಮೀ	रामात्	रामाभ्याम्	रामेभ्यः	ರಾಮನ ದೆಸೆಯಿಂದ
ಷಷ್ಠೀ	रामस्य	रामयोः	रामाणाम्	ರಾಮನ
ಸಪ್ತಮೀ	रामे	रामयोः	रामेषु	ರಾಮನಲ್ಲಿ

ಸೂಚನೆ:—ಯಾರನ್ನಾದರೂ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ಕರೆಯುವಾಗ ಸಂಬೋಧನ ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆ. ಆಗ ಶಬ್ದದ ಹಿಂದೆ हे ಎಂಬ ಅವ್ಯಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ವಾಡಿಕೆಯಾಗಿದೆ.

ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಧಾತುವಿನ ರೂಪಗಳನ್ನೂ, ಅರ್ಥಗಳನ್ನೂ ಗಮನಿಸಿರಿ.

गम् ಧಾತು = ಹೋಗು, ವರ್ತಮಾನಕಾಲ (ಲಟ್)

	ಏಕವಚನ		ದ್ವಿವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಪ್ರ.ಪುರುಷ	गच्छति	ಹೋಗುತ್ತಾನೆ ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ	गच्छतः	गच्छन्ति
ಮ.ಪುರುಷ	गच्छसि	= ಹೋಗುತ್ತೀಯೆ	गच्छथः	गच्छथ
ಉ. ಪುರುಷ	गच्छामि	= ಹೋಗುತ್ತೇನೆ	गच्छावः	गच्छामः

ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಶಬ್ದದೊಡನೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ. ಆ ಶಬ್ದವು ಯಾವ ವಚನ ಮತ್ತು ಪುರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಇರುವುದೋ ಕ್ರಿಯಾಪದವೂ ಆ ವಚನ, ಪುರುಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇರಬೇಕು.

ಉದಾ : १. बालः पाठान् पठति। २. बालेन पाठाः पठ्यन्ते।

ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡತಕ್ಕವನಿಗೆ ಕರ್ತೃವೆಂದು ಹೆಸರು. ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಕರ್ತೃಪದದೊಡನೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದಕ್ಕೆ "ಕರ್ತರಿಪ್ರಯೋಗ"ವೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಕರ್ತರಿಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃಪದದ ಮೇಲೆ ಪ್ರಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆ.

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ. ಏಕವಚನ, ದ್ವಿವಚನ, ಬಹುವಚನ
ಪ್ರಥಮ ಪುರುಷ

अभ्यासः १

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. रामः गच्छति। २. भीमः धावति। ३. गोविन्दः वदति। ४. सीता नयति। ५. फलं पतति। ६. घृतं द्रवति। ७. गजौ चरतः। ८. शिले पततः। ९. धेनू पिबतः। १०. पितरौ नन्दतः। ११. गावौ धावतः। १२. बालाः लिखन्ति। १३. गिरयः तिष्ठन्ति। १४. कवयः वदन्ति। १५. नार्यः गच्छन्ति। १६. वनानि भवन्ति। १७. गुरवः पृच्छन्ति। १८. मातरः यच्छन्ति।

अभ्यासः २

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ರಾಮನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ೨. ಕೃಷ್ಣನು ಓದುತ್ತಾನೆ. ೩. ಸೀತೆಯು ಓಡುತ್ತಾಳೆ. ೪. ಗಂಗೆಯು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾಳೆ. ೫. ತಾಯಿ ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. ೬. ಎಲೆಯು ಬೀಳುತ್ತದೆ. ೭. (ಇಬ್ಬರು) ಹುಡುಗಿಯರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ. ೮. (ಇಬ್ಬರು) ಮುನಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತಾರೆ. ೯. (ಇಬ್ಬರು) ಅಣ್ಣತಮ್ಮಂದಿರು ಓದುತ್ತಾರೆ. ೧೦ (ಇಬ್ಬರು) ಸ್ನೇಹಿತರು ಮಾತನಾಡುತ್ತಾರೆ. ೧೧. (ಎರಡು) ಪುಸ್ತಕಗಳು ಇವೆ. ೧೨. ಜನರು ವಾಸಮಾಡುತ್ತಾರೆ. ೧೩. ಹುಡುಗರು ಓಡುತ್ತಾರೆ. ೧೪. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೫. ಮಕ್ಕಳು ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. ೧೬. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತವೆ. ೧೭. ಕಪಿಗಳು ಎಸೆಯುತ್ತವೆ. ೧೮. ಕವಿಗಳು ಹೊಗಳುತ್ತಾರೆ.

अभ्यासः ३

ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷ, ಉತ್ತಮ ಪುರುಷಗಳು

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. त्वं पठसि। २. युवां लिखथः। ३. यूयं वदथ। ४. अहं गच्छामि। ५. आवां यच्छावः। ६. वयं धावामः। ७. त्वं क्रीडसि। ८. युवां नमथः। ९. यूयं जयथ। १०. आवां पिबावः। ११. वयं नन्दामः। १२. अहं स्पृशामि। १३. अहं विशामि। १४. त्वं निन्दसि। १५. वयं पश्यामः।

अभ्यासः ४

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ನೀನು ಹೇಳುತ್ತೀಯೆ. ೨. ನೀವಿಬ್ಬರು ವಾಸಿಸುತ್ತೀರಿ. ೩. ನೀವು ಬರೆಯುತ್ತೀರಿ. ೪. ನಾನು ಓಡುತ್ತೇನೆ. ೫. ನಾವಿಬ್ಬರು ಕೇಳುತ್ತೇವೆ. ೬. ನಾವು ಹೋಗುತ್ತೇವೆ. ೭. ನೀವಿಬ್ಬರು ಬರೆಯುತ್ತೀರಿ. ೮. ನೀನು ನೋಡುತ್ತೀಯೆ. ೯. ನೀವು ಒಯ್ಯುತ್ತೀರಿ. ೧೦. ನಾವಿಬ್ಬರು ಹಾಡುತ್ತೇವೆ. ೧೧. ನಾನು ತಿನ್ನುತ್ತೇನೆ. ೧೨. ನೀವು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತೀರಿ.

ಭೂತಕಾಲ; ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ

गम् = ಧಾತು = ಹೋಗು. ಭೂತಕಾಲ (लङ्)

	ಏಕವಚನ	ದ್ವಿವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಪ್ರ. ಪುರುಷ	अगच्छत्	अगच्छताम्	अगच्छन्
ಮ. ಪುರುಷ	अगच्छः	अगच्छतम्	अगच्छत
ಉ. ಪುರುಷ	अगच्छम्	अगच्छाव	अगच्छाम

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. **सः रामं अपश्यत्** = ಅವನು ರಾಮನನ್ನು ನೋಡಿದನು.

२. **बालः क्षीरं अपिबत्**—ಹುಡುಗನು ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದನು.

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ 'ನೋಡಿದನು, ಕುಡಿದನು' ಎಂಬ ಪದಗಳ ಮೇಲೆ 'ಯಾರನ್ನು, ಏನನ್ನು' ಎಂದು ಪ್ರಶ್ನೆ ಮಾಡಿದರೆ 'ರಾಮನನ್ನು, ಹಾಲನ್ನು' ಎಂದು ಉತ್ತರ ದೊರೆಯುವುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಪದವೆಂದು ಹೆಸರು. ಈ ಕರ್ಮಪದಗಳು ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವುವು. ಉದಾ :—

गजम् = ಆನೆಯನ್ನು	**कपीन्** = ಕಪಿಗಳನ್ನು
सीताम् = ಸೀತೆಯನ್ನು	**नारीः** = ಹೆಂಗಸರನ್ನು
जलम् = ನೀರನ್ನು	**फलानि** = ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು

अभ्यासः ५

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. रामः रावणमजयत्। २. हरिः लेखनीमयच्छत्। ३. शुकाः फलानि अखादन्। ४. रामलक्ष्मणौ वनमगच्छताम्। ५. सीता पुस्तकमानयत्। ६. कवयः काव्यानि अलिखन्। ७. नृपः प्रजाः अरक्षत्। ८. बालाः पाठानपठन्। ९. शिशुः क्षीरमपिबत्। १०. अहं नारीः अपृच्छम्। ११. युवां गुरूननमतम्। १२. पार्वती पितरौ अवदत्।

अभ्यासः ६

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ತಾಯಿಯು ಮಿಠಾಯಿಯನ್ನು[1] ಕೊಟ್ಟಳು. ೨. ಗೌರಿಯು ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿದಳು. ೩. ಕಪಿಗಳು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ನೋಡಿದವು. ೪. ಹಾವು ಕಪ್ಪೆಯನ್ನು[2] ತಿಂದಿತು. ೫. (ಎರಡು) ಇಲಿಗಳು ಬಿಲವನ್ನು ಹೊಕ್ಕವು. ೬. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ವೇದವನ್ನು ಪಠಿಸಿದರು. ೭. ನೀನು ಉತ್ತರವನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ೮. ನಾವು (ಎರಡು) ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ನೋಡಿದೆವು. ೯. ಹಸುಗಳು ಹುಲ್ಲನ್ನು ತಿಂದವು. ೧೦. ಹುಡುಗರು ಕಲ್ಲುಗಳನ್ನು ಎಸೆದರು.[3] ೧೧. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಹುಡುಗರನ್ನು ಕೇಳಿದರು. ೧೨. ವಾಲ್ಮೀಕಿಯು ರಾಮಾಯಣವನ್ನು ಬರೆದನು.

ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. **सीता लेखन्या लिखति** = ಸೀತೆಯು ಲೇಖನಿಯಿಂದ ಬರೆಯುತ್ತಾಳೆ.

२. **सूदः काष्ठेन पचति** = ಅಡಿಗೆಯವನು ಸೌದೆಯಿಂದ ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಲೇಖನಿಯು ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೂ, ಸೌದೆಯು ಅಡಿಗೆ ಮಾಡುವುದಕ್ಕೂ ಸಾಧನವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಒಂದು ಕೆಲಸಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ ಯಾವುದು ಸಾಧನವೋ ಅದಕ್ಕೆ ಕರಣವೆಂದು ಹೆಸರು. ಅದರ ಮೇಲೆ ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. **तन्तुना वस्त्रं भवति** = ನೂಲಿನಿಂದ ಬಟ್ಟೆಯಾಗುತ್ತದೆ.

२. **मेघेन वृष्टिः भवति** = ಮೋಡದಿಂದ ಮಳೆ ಬರುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿ ನೂಲು ಬಟ್ಟೆಗೂ, ಮೋಡವು ಮಳೆಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿದೆ. ಈ "ಕಾರಣ" ಶಬ್ದಗಳ ಮೇಲೂ ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಇಂದ'

---

1. मोदकम् २. भेकम् 3. अक्षिपन्

ಎಂಬ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಬರುವ ಕಡೆಯಲೆಲ್ಲಾ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡರೆ ಸಾಕು.

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. **रामः लक्ष्मणेन सह वसति** = ರಾಮನು ಲಕ್ಷ್ಮಣನೊಡನೆ ವಾಸಿಸುತ್ತಾನೆ.

२. **वत्सः धेन्वा सह गच्छति** = ಕರು ಹಸುವಿನೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತದೆ.

ಇಲ್ಲಿರುವ **सह** ಎಂಬ ಅವ್ಯಯವು 'ಒಡನೆ, ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತದೆ. **साकम्, सार्धम्, समम्** ಎಂಬ ಅವ್ಯಯಗಳಿಗೂ ಇದೇ ಅರ್ಥ. ಇವು ಯಾವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆಯೋ ಅವುಗಳ ಮೇಲೆ ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

च ಎಂಬ ಅವ್ಯಯವನ್ನು 'ಮತ್ತು' ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಈ ಅರ್ಥಕ್ಕೆ 'ಸಮುಚ್ಚಯ' ಎಂದು ಹೆಸರು.

अभ्यासः ७

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. बालाः कन्दुकेन क्रीडन्ति। २. कृषीवलाः हलैः कर्षन्ति। ३. रमेशः करेण अस्पृशत्। ४. गौरी लेखन्या अलिखत्। ५. वयं कुसुमैः देवमर्चामः। ६. रामः सीता च नावा नदीमतरताम्। ७. कृपणाः धनेन नन्दन्ति। ८. पित्रा सह पुत्राः अगच्छन्। ९. भीमः कोपेन अवदत्। १०. यूयं विद्यया धनं विन्दथ। ११. कार्पासेन वस्त्रं, ऊर्णया कम्बलं, तृणेन कटश्च भवन्ति। १२. मृत्तिकया घटः सुवर्णेन आभरणञ्च भवतः।

अभ्यासः ८

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ಶಿಶುಪಾಲನು ಕೆಟ್ಟಮಾತುಗಳಿಂದ[1] ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದನು. ೨. ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಬದುಕುತ್ತವೆ. ೩. ಹೆಂಗಸರು ಹೂವುಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. ೪. ಹುಡುಗರು ಮಿಠಾಯಿಗಳಿಂದ ಸಂತೋಷಿಸಿದರು. ೫. ನಾವು ಶ್ರಮದಿಂದ ಐಶ್ವರ್ಯವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿದೆವು.[2] ೬. ನೀನು ತಾಯಿಯೊಡನೆ ಹೋಗುತ್ತೀಯೆ. ೭. ಮಳೆಯಿಂದ ರೈತರು ಸಂತೋಷಿಸುತ್ತಾರೆ. ೮. ಹಕ್ಕಿಗಳು ಕೊಕ್ಕುಗಳಿಂದ[3] ತಿನ್ನುತ್ತವೆ. ೯. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೊಡನೆ ಶಾಲೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು. ೧೦. ನಾಯಿಯಿಂದ ಉಪಕಾರವಾಗುತ್ತದೆ. ೧೧. ನೀವು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ಓದಿರಿ. ೧೨. ರಾಮನು ಸೀತೆಯೊಡನೆ ಅಯೋಧ್ಯೆಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿ

೧. ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. **विप्राय गां यच्छति** = ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಹಸುವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

२. **बालकाय मोदकं यच्छति** = ಹುಡುಗನಿಗೆ ಮಿಠಾಯಿಯನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ ಹಸು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೂ, ಮಿಠಾಯಿಯು ಹುಡುಗನಿಗೂ ಸೇರುತ್ತದೆ. ಯಾರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದು—ಎಂದರೆ ಯಾರ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿ ಒಂದು ವಸ್ತುವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವರಿಗೆ 'ಸಂಪ್ರದಾನ'ವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳ ಮೇಲೆ ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

೨. ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. **हरये कुप्यति** = ಹರಿಯ ಮೇಲೆ ಸಿಟ್ಟು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

२. **धनिकाय असूयति** = ಹಣವಂತನ ಮೇಲೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಪಡುತ್ತಾನೆ.

---

1. दुर्वचनैः 2. अविन्दाम 3. चञ्चुभिः

३. गुरवे द्रुह्यति = ಗುರುವಿಗೆ ದ್ರೋಹಮಾಡುತ್ತಾನೆ.

४. शत्रवे ईर्ष्यति = ಶತ್ರುವಿನ ಮೇಲೆ ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು ಪಡುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಸಿಟ್ಟು, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು, ದ್ರೋಹ, ಈರ್ಷ್ಯೆಗಳು ಯಾರ ಮೇಲೆ ಉಂಟಾಗಿವೆಯೋ ಅವರ ಹೆಸರನ್ನು ಹೇಳುವ ಶಬ್ದಗಳ ಮೇಲೆ ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಬಂದಿದೆ.

೩. ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. मुक्तये हरिं भजति = ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೋಸ್ಕರ ಹರಿಯನ್ನು ಭಜಿಸುತ್ತಾನೆ.

२. विद्याभ्यासाय शालां गच्छति = ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಇಲ್ಲಿ ಭಜಿಸುವುದು ಮೋಕ್ಷಕ್ಕಾಗಿ, ಹೋಗುವುದು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ; ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವ ಉದ್ದೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಒಂದು ಕೆಲಸವು ನಡೆಯುತ್ತದೆಯೋ ಅಂತಹ ಶಬ್ದಗಳ ಮೇಲೆ ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

೪. ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. गुरवे नमः = ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ.

२. प्रजाभ्यः स्वस्ति = ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯದು ಆಗಲಿ.

नमः, स्वस्ति ಎಂಬ ಶಬ್ದಗಳ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

೫. ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. ग्रामाय गच्छति = ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

२. गृहाय आगच्छति = ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ.

ಅಥವಾ

१. ग्रामं गच्छति = ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

२. गृहमागच्छति = ಮನೆಗೆ ಬರುತ್ತಾನೆ.

'ಹೋಗು ಅಥವಾ ಬರು' ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಧಾತುವಿನ ಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಕರ್ಮಪದದ ಮೇಲೆ ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿಯಾಗಲಿ, ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಾಗಲಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಆಜ್ಞಾರ್ಥ (लोट्)

गम् ಧಾತು–ಹೋಗು.

	ಏಕವಚನ	ದ್ವಿವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಪ್ರ. ಪುರುಷ	गच्छतु, गच्छतात्	गच्छताम्	गच्छन्तु
ಮ. ಪುರುಷ	गच्छ, गच्छतात्	गच्छतम्	गच्छत
ಉ. ಪುರುಷ	गच्छानि	गच्छाव	गच्छाम

ವಿ.ಸೂ.:— गच्छतात् ಎಂಬುದು ಆಜ್ಞಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಆಶೀರರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ ಉಳಿದ ಧಾತುಗಳಲ್ಲಿ 'तात्' ಪ್ರತ್ಯಯ ಹೊಂದಿದ ರೂಪಗಳನ್ನೂ ಭಾವಿಸಬೇಕು.

अभ्यासः ९

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. मृगाः आहाराय चरन्तु। २. जलमुचः सस्येभ्यः वृष्टिं वर्षन्तु। ३. भिषक् रोगिभ्यः औषधं यच्छतु। ४. हे परिव्राट्, भिक्षायै दयया आगच्छ। ५. धीमन्तः, परोपकाराय श्राम्यत। ६. विद्यार्थिन्, सत्यं वद; धर्मं चर। ७. मातृदेवो भव; पितृदेवो भव; अतिथिदेवो भव। ८. वयं श्रद्धया पाठं पठाम। ९. हे श्रीमन्तः, दरिद्रेभ्यः अन्नं वस्त्रं च यच्छत। १०. सेवकः जलाहरणाय गच्छतु। ११. सीतारामाभ्यां नमः, जनेभ्यः स्वस्ति। १२. मह्यं लेखनीं यच्छ।

अभ्यासः १०

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ರಾಮನು ಪಾಠಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗಲಿ. ೨. ನೀವು 'ಗುರುಗಳಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ' ಎಂದು ಹೇಳಿರಿ. ೩. ವೈದ್ಯರೇ, ಮಗುವಿಗೆ ಔಷಧವನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

೪. ನಾನು ಪೇಟೆಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕು.[1] ೫. ನೀನು ಗೋವಿಂದನಿಗೆ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೊಡು. ೬. ನಾವು ಪರೋಪಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ಜೀವಿಸೋಣ. ೭. ಸ್ನೇಹಿತರಿಗೆ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಹೇಳು. ೮. ಕವಿಗಳು ಕೀರ್ತಿಗಾಗಿ ಕಾವ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲಿ. ೯. ಭಿಕ್ಷುಕರು ಕಾಳಿಗಾಗಿ ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹಳ್ಳಿಗೆ ಹೋಗಲಿ. ೧೦. ಹನುಮಂತನು ಸೀತಾದರ್ಶನಕ್ಕಾಗಿ ಸಮುದ್ರವನ್ನು ದಾಟಲಿ. ೧೧. ನೀವಿಬ್ಬರು ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿರಿ.[2] ೧೨. ಶಕ್ತಿಗೋಸ್ಕರ ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯಿರಿ.

ಪಂಚಮೀ ಮತ್ತು ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿಗಳು

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. अजः वृकात् त्रस्यति = ಮೇಕೆಯು ತೋಳದ ದೆಸೆಯಿಂದ ಹೆದರುತ್ತದೆ.

२. गङ्गा हिमालयात् प्रभवति = ಗಂಗಾನದಿಯು ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

३. वीरः पान्थं चोरात् रक्षति = ವೀರನು ಪ್ರಯಾಣಿಕನನ್ನು ಕಳ್ಳನ ದೆಸೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ.

४. वृक्षात् फलं पतति = ಮರದಿಂದ ಹಣ್ಣು ಬೀಳುತ್ತದೆ.

५. रत्नं काचात् भिन्नम् = ರತ್ನವು ಗಾಜಿಗಿಂತ ಬೇರೆಯಾದದ್ದು.

६. वैशाखात् चैत्रः पूर्वः = ವೈಶಾಖಕ್ಕಿಂತ ಚೈತ್ರಮಾಸವು ಮೊದಲನೆಯದು.

७. नगरात् दूरे वनम् = ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ದೂರದಲ್ಲಿ ವನವಿದೆ.

८. गोविन्दः आलस्यात् न पठति = ಗೋವಿಂದನು ಸೋಮಾರಿತನದಿಂದ ಓದುವುದಿಲ್ಲ.

ಮೇಲೆ ಪಂಚಮೀ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಬರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಪ್ರಯೋಗಾನುಸಾರವಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಂಚಮೀವಿಭಕ್ತಿಯ

---

1. गच्छानि 2. प्रयतेथाम् ।

ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಈ ವಿಭಕ್ತಿಯ ವ್ಯಾಕರಣ ನಿಯಮವು ಕಠಿಣವೂ ವಿಸ್ತಾರವೂ ಆದದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ವಿಷಯವನ್ನು ಮನದಟ್ಟುಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಇದು ಸುಲಭ ವಾಗುವುದು.

೧. 'ಹೆದರು—ಭಯಪಡು' ಎಂಬ ಅರ್ಥದ ಪದವಿದ್ದರೆ ಯಾರಿಂದ ಹೆದರಿಕೆಯಾಗುವುದೋ ಆ ಶಬ್ದದ ಮೇಲೆ ಪಂಚಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುವುದು.

೨. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಪಂಚಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಯಲ್ಲಿಯೂ 'ಇಂದ' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಸೇರಿಸುತ್ತಾರೆ. 'ದೆಸೆಯಿಂದ' ಎಂಬ ಪಂಚಮೀ ವಿಭಕ್ತಿಯ ಉಪಯೋಗವು ಈಗ ಬಹಳ ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದೆ. ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯು 'ಕರಣ' ಮತ್ತು 'ಕಾರಣ' ಶಬ್ದಗಳ ಮೇಲೆ ಬರುವುದೆಂದು ಹಿಂದೆ ಓದಿರುವಿರಿ. **ಈ ಕರಣವಾಚಕಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು** 'ಇಂದ' ಪ್ರತ್ಯಯವು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಲ್ಲಿ ಬರುವುದೋ ಅಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವಲ್ಲಿ ಪಂಚಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುವುದು.

೩. 'ಅದಕ್ಕಿಂತ, ಅವನಿಗಿಂತ' ಈ ಮಾದರಿಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುವಾಗ ಪಂಚಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುವುದು.

ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. **रामस्य गृहम्** = ರಾಮನ ಮನೆ.

२. **दशरथस्य पुत्रः** = ದಶರಥನ ಮಗ.

३. **कृष्णस्य भार्या** = ಕೃಷ್ಣನ ಹೆಂಡತಿ.

४. **कालिदासस्य कविता** = ಕಾಳಿದಾಸನ ಕವಿತೆ.

५. **नृपस्य आज्ञा** = ರಾಜನ ಆಜ್ಞೆ

ಎರಡು ಪದಾರ್ಥಗಳಿಗಿರುವ ಪರಸ್ಪರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸುವಾಗ ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಬರುತ್ತದೆ.

धृतराष्ट्रस्य शतं पुत्राः अभवन् = ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ ನೂರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು.

ಇಲ್ಲಿ 'धृतराष्ट्रस्य' ಎಂಬುದು ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಾನುಸಾರವಾಗಿ 'ಧೃತರಾಷ್ಟ್ರನಿಗೆ' ಎಂದು ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತ್ಯಂತವಾಗಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸುವುದನ್ನು ಗಮನಿಸಿರಿ.

अभ्यासः ११

कर्णाटभाषया परिवर्तयत–

१. सूर्यस्य उदयात् पक्षिणः तुष्यन्ति। २. तडागस्य जलं हरिणा अपिबन्। ३. चोराः रक्षिभ्यः त्रस्यन्ति। ४. वृक्षस्य शाखाभ्यः फलानि अपतन्। ५. भूपालाः प्रजानां हितमिच्छन्तु। ६. आतपात् तप्तः गजः नदीं विशति। ७. विन्ध्यात् नर्मदातपत्यौ प्रभवतः। ८. चलच्चित्रस्य प्रेक्षणाय नारीणां सङ्घः अमिलत्। ९. गोपालः व्याघ्रात् गाः अरक्षत्। १०. वयमालस्यात् दरिद्रतामविन्दाम। ११. दशरथस्य चत्वारः पुत्राः अभवन्। १२. भारतदेशस्य कीर्तिः दिक्षु प्रसरतु।

अभ्यासः १२

संस्कृतभाषया परिवर्तयत–

೧. ಹನುಮಂತನಿಂದ ರಾಕ್ಷಸರು ಹೆದರಿದರು. ೨. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯು ದೇವತೆಗಳ ಗುರುವಾಗಿದ್ದಾನೆ. ೩. ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಹೂವುಗಳು ಉದುರಿದವು.[1] ೪. ಸಮುದ್ರದ ನೀರು ಉಪ್ಪಾಗಿರುತ್ತದೆ. ೫. ಶಾಲೆಯಿಂದ ನಾವು ಬರುತ್ತೇವೆ. ೬. ಹಸುಗಳು ಹುಲಿಗೆ ಹೆದರುತ್ತವೆ. ೭. ಅತಿವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬೆಳೆಗಳು ನಾಶವಾದವು. ೮. ಕೈಕೇಯಿಯ ದೆಸೆಯಿಂದ ರಾಮನು ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದನು. ೯. ರಾಜನ ಆಜ್ಞೆಯಿಂದ ಜನರು ಸಂತೋಷಗೊಂಡರು. ೧೦. ಗಾಳಿಯಿಂದ ಮರದ ಕೊಂಬೆಗಳು ಅಲ್ಲಾಡಿದವು. ೧೧. ಸೂರ್ಯನಿಂದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಜೀವಿಸುತ್ತವೆ. ೧೨. ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಗಂಗಾನದಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ.

---

1. अगलन्

ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ; ವಿಧ್ಯರ್ಥ (ವಿಧಿಲಿಙ್)

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

१. कासारे सरोजानि रोहन्ति = ಕೊಳದಲ್ಲಿ ತಾವರೆ ಹೂಗಳು ಬೆಳೆಯುತ್ತವೆ.

२. वनेषु व्याघ्राः वसन्ति = ಕಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಹುಲಿಗಳು ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ.

ತಾವರೆಗಳು ಬೆಳೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಕೊಳವೂ, ಹುಲಿಗಳ ವಾಸಕ್ಕೆ ಕಾಡುಗಳೂ ಆಧಾರವಾಗಿವೆ. ಇವಕ್ಕೆ 'ಅಧಿಕರಣ' ಎಂದು ಹೆಸರು. ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳ ಮೇಲೆ ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

ಗಮ್ ಧಾತು = ಹೋಗು; ವಿಧ್ಯರ್ಥ (विधिलिङ्)

	ಏಕವಚನ	ದ್ವಿವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಪ್ರ. ಪುರುಷ	गच्छेत्	गच्छेताम्	गच्छेयुः
ಮ. ಪುರುಷ	गच्छेः	गच्छेतम्	गच्छेत
ಉ. ಪುರುಷ	गच्छेयम्	गच्छेव	गच्छेम

ಸೂಚನೆ—ಆಜ್ಞಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಧಾತುಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಇವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಅರ್ಥ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಆಜ್ಞೆ, ಅನುಮತಿ, ಸತ್ಕಾರ, ಪ್ರಾರ್ಥನೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವೆರಡೂ ಬರುವುವು.

अभ्यासः १३

कर्नाटभाषया परिवर्तयत—

१. विद्यार्थिनः संस्कृतभाषायां वदेयुः। २. पथिकाः वीथ्याः वामपार्श्वे गच्छेयुः। ३. त्वं शुचीनि वस्त्राणि धरेः। ४. पुत्रकाः शालायामुपाध्यायान् नमेत। ५. वयस्यौ, आसनयोः उपविशेताम्। ६. धनी दरिद्रेभ्यः धनं यच्छेत्। ७. वयं गृहे पत्रं लिखेम। ८. त्वं भानुवासरे आगच्छेः। ९. हिन्दवः महम्मदीयाश्च भारतदेशे सोदरप्रीत्या वसेयुः।

१०. विद्वांसः, ग्रन्थेषु सन्मार्गदर्शकं विषयं लिखेत। ११. सुहृदः, वस्त्रक्षालनाय नदीं गच्छेम। १२. केशव, मसीधान्यां मसीं क्षिपेः।

अभ्यासः १४

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ನೀವು ನದಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡಿರಿ. ೨. (ಇಬ್ಬರು) ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವವರು ಬಾಗಿಲಲ್ಲಿ ನಿಂತುಕೊಳ್ಳಲಿ. ೩. ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹೊಳೆಯಲಿ. ೪. ನಾವು ಉಪನಿಷತ್ತನ್ನು ಪಠಿಸೋಣ. ೫. ನೀನು ಜೋಡು[1] ಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ೬. ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ನೀವು ಜಾಗರೂಕರಾಗಿರಿ. ೭. ಸೂರ್ಯನ ಬೆಳಕಿನಲ್ಲಿ ಗಿಡಗಳು ಬೆಳೆಯಲಿ. ೮. ರಾಜನಿಗೆ ಪ್ರಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯಿರಬೇಕು. ೯. ಅವರ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ವಾತ್ಸಲ್ಯವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿರಬೇಕು. ೧೦. ರಾಜನಲ್ಲಿ ಪ್ರಜೆಗಳು ವಿಧೇಯರಾಗಿರಬೇಕು. ೧೧. ಕವಿಗಳೇ, ಪರಮಾತ್ಮನ ಮಹಿಮೆಯನ್ನು ಹೊಗಳಿರಿ. ೧೨. ಪ್ರಜೆಗಳೇ, ಮಾತೃಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯೂ ಆದರವೂ ಇರಲಿ.

ಅವ್ಯಯಗಳು

ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು ಲಿಂಗ, ವಚನ, ವಿಭಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಯಾವ ವಿಕಾರವನ್ನೂ ಹೊಂದದೆ ಯಾವಾಗಲೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಅವ್ಯಯಗಳೆಂದು ಹೆಸರು.

ಇದು ಅವ್ಯಯ ಲಕ್ಷಣವನ್ನು ಹೇಳುವ ಶ್ಲೋಕ—

सदृशं त्रिषु लिङ्गेषु सर्वासु च विभक्तिषु।
वचनेषु च सर्वेषु यन्न व्येति तदव्ययम्॥

ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಅವ್ಯಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಸಹಿತವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ—

अन्तः = ಒಳಗೆ	चिरम् = ಬಹಳ ಹೊತ್ತು
बहिः = ಹೊರಗೆ	तूष्णीम् = ಸುಮ್ಮನೆ

1. उपानहौ

प्रातः = ಬೆಳಿಗ್ಗೆ

दिवा = ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ

सायम् = ಸಾಯಂಕಾಲದಲ್ಲಿ

नक्तम् = ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ

पुनः = ಮರಳಿ, ಪುನಃ

शनैः = ಮೆಲ್ಲಗೆ

ह्यः = ನಿನ್ನೆ

श्वः = ನಾಳೆ

अद्य = ಈ ದಿನ

एकदा = ಒಮ್ಮೆ

तदा = ಆಗ

सर्वदा, सदा } ಯಾವಾಗಲೂ

रे = ಎಲೈ (ಇದನ್ನು ನೀಚಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು)

इदानीम् = ಈಗ

सह, साकम्, सार्धम्, समम् } ಜೊತೆಗೆ, ಜೊತೆಯಲ್ಲಿ

अपि = ಕೂಡ

अत्र = ಇಲ್ಲಿ

कुत्र = ಎಲ್ಲಿ

स्वयम् = ತಾನು

वृथा = ವ್ಯರ್ಥವಾಗಿ

न = ನಿಷೇಧ (ಇಲ್ಲ)

मा = ನಿಷೇಧ (ಬೇಡ) (ಇದನ್ನು ಆಜ್ಞಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಾರೆ)

च = ಮತ್ತು

वा = ಅಥವಾ

एवम् = ಹೀಗೆ

इत्थम् = ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ

अथ = ಆಮೇಲೆ

हे = ಎಲೈ

भोः = ಎಲೈ (ಇದನ್ನು ಗೌರವಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು)

कदा = ಯಾವಾಗ

तदानीम् = ಆಗ

पुरा = ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ

अलम् = ಬೇಡ (ನಿಷೇಧ)

इति = ಹೀಗೆಂಬ, ಈ ರೀತಿ

उपरि = ಮೇಲೆ

तत्र = ಅಲ್ಲಿ

अतः = ಆದ್ದರಿಂದ

कुतः = ಏಕೆ

कथम् = ಹೇಗೆ

ततः = ಅನಂತರ
तथा = ಹಾಗೆ
सर्वथा = ಎಲ್ಲಾ ವಿಧದಲ್ಲಿಯೂ, ಹೇಗಾದರೂ
सम्यक् = ಚೆನ್ನಾಗಿ
इव = ಅಂತೆ, ಹಾಗೆ
अवश्यम् = ಖಂಡಿತವಾಗಿ, ಅವಶ್ಯವಾಗಿ

एव ಎಂಬುದು ಅವಧಾರಣೆಯನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತದೆ. ಉದಾ:— १. अहमेव = ನಾನೇ. २. वदत्येव = ಹೇಳಿಯೇತೀರುತ್ತಾನೆ.

चित्, चन ಇವು किम् ಶಬ್ದದ ಮುಂದೆ ಬಂದು ಅದರ ಅರ್ಥವನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸುವುವು.

ಉದಾ:— कश्चित् = ಒಬ್ಬಾನೊಬ್ಬ   काञ्चन = ಒಬ್ಬಳನ್ನು

अभ्यासः १५

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. गौरी गृहस्य अन्तः अभवत्। २. उद्यानस्यान्तर्बहिश्च आम्रवृक्षाः अरोहन्। ३. यूयं प्रातः सायं च पुष्पाणि आनयत। ४. आकाशे नक्षत्राणि नक्तं राजन्ति; दिवा कुत्र भवन्ति? ५. वयं पुनः ग्रामं गच्छामः। ६. महिषाः शनैः चरन्ति; वृषभास्तु शीघ्रम्। ७. अहं ह्यः चलच्चित्रमपश्यम्। ८. श्वः मात्रे पत्रं लिख। ९. पाण्डवाः वने चिरमवसन्। १०. गौरी गायति; यूयं तूष्णीं भवत। ११. छात्राः कालं वृथा मा नयत। १२. अलं विषादेन[1]; गुरोराशिषा विपन्नश्यति।

अभ्यासः १६

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ಅಮ್ಮಾ, ರಾಮನೊಡನೆ ನಾನೂ ಈಗ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ.

---

1. अलं ಶಬ್ದದ ಯೋಗವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಯಾವುದು ನಿಷೇಧಿಸಲ್ಪಡುತ್ತದೆಯೋ ಆ ಶಬ್ದದ ಮೇಲೆ ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುತ್ತದೆ.

೨. ಲಕ್ಷ್ಮಣನು ಸುಮಿತ್ರೆಗೆ ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದನು. ೩. ಬ್ರಹ್ಮನು ಹೇಗೆ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದನು ? ೪. ಏತಕ್ಕೆ ನೀನು ಅಣ್ಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸುತ್ತೀಯೆ ? ೫. ಮಗು, ನೀನು ಎಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದೆ ? ೬. ಆಮೇಲೆ ಹೇಗೆ ನೀನು ಮನೆಗೆ ಬಂದೆ ? ೭. ಆದ್ದರಿಂದ ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ ಸಂಚರಿಸಬೇಕು. ೮. ಒಮ್ಮೆ ನಾನು ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹುಲಿಯನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ೯. ಆಗ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಅದರ ಮೇಲೆ ಕಲ್ಲನ್ನು ಎಸೆದೆನು. ೧೦. ನೀವು ಹಳ್ಳಿಯಿಂದ ಯಾವಾಗ ಬರುತ್ತೀರಿ ?

ಮಿಶ್ರೋದಾಹರಣೆಗಳು

अभ्यास: १७

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. काशीपुरे कश्चन विद्वानभवत्। २. सः शास्त्राणां प्रवचनेन ग्रन्थानां रचनया च अजीवत्। ३. एकदा एकः वटुः विद्याभ्यासाय तस्यान्तिकमागच्छत्। ४. भोः, अयं वटुः विद्यार्जनाय भवतां सन्निधिं प्राप्तः इत्यवदत्। ५. स विद्वान् 'अस्य बालकस्य मेधां[1] पश्याम' इति एवमपृच्छत्। ६. हे बालक 'देवः कुत्र वसति ? उत्तरं वद' इति। ७. ततः अयं बालः 'देवः कुत्र न वसतीति कृपया वदत' इति प्रत्यवदत्। ८. स विद्वान् अनेन वचनेन बालकोऽयं बुद्धिमान् इत्यबोधत्। ९. बालक, तव उत्तरेण सन्तुष्टः अभवम्। १०. देवः सर्वत्र वसति, सः सर्वव्यापी।

अभ्यास: १८

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ಗೋದಾವರಿಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಲದಮರವಿದ್ದಿತು. ೨. ಆ ಮರದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಗಿಣಿಗಳು ವಾಸವಾಗಿದ್ದವು. ೩. ಹೀಗೆ ಇರುತ್ತಿರಲು ಒಮ್ಮೆ ದೊಡ್ಡ

---

1. ಬುದ್ಧಿಯನ್ನು

ಮಳೆಯೂ ಬಂದಿತು. ೪. ಆಗ ಒಂದು ಕಪಿಗಳ ಹಿಂಡು[1] ಮರದ ಬುಡಕ್ಕೆ ಬಂದಿತು. ೫. ಚಳಿಯಿಂದ ಅವುಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ತೊಂದರೆಯಾಗಿದ್ದಿತು. ೬. ಗಿಣಿಗಳು ಕಪಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಹೀಗೆ ಹೇಳಿದವು. ೭. "ಎಲೈ ಕಪಿಗಳೇ, ನಿಮಗೆ ಕೈಗಳೂ ಕಾಲುಗಳೂ ಇಲ್ಲವೋ ? ೮. ದೇವರು ಅವನ್ನು ಏಕೆ ಕೊಟ್ಟಿರುವನು ? ೯. ನೋಡಿ, ನಾವು ಗೂಡುಗಳಲ್ಲಿ ಸುಖವಾಗಿ ಇದ್ದೇವೆ" ಎಂದವು. ೧೦. ಆಗ ಕಪಿಗಳು ಪಕ್ಷಿಗಳಮೇಲೆ ಕೋಪಗೊಂಡವು. ೧೧. ಗೂಡುಗಳನ್ನು ನಾಶ ಮಾಡಿದವು. ೧೨. ಆದುದರಿಂದ ಮೂರ್ಖರಿಗೆ ಉಪದೇಶಿಸಬಾರದು.

ವಿಶೇಷಣಗಳು

ಇವುಗಳನ್ನು ಓದಿರಿ—

नीलः मेघः = ಕಪ್ಪಾದ ಮೋಡ

नीला शाटी = ಕಪ್ಪಾದ ವಸ್ತ್ರ

नीलं कुसुमम् = ಕಪ್ಪಾದ ಹೂವು

ಇಲ್ಲಿ ನೀಲಶಬ್ದವು ಮೋಡ, ವಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ಹೂಗಳಲ್ಲಿ ಇರತಕ್ಕ ಒಂದು ಗುಣವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆಯೇ दीर्घ, रक्त, दुष्ट ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಗುಣ ಅಥವಾ ಧರ್ಮವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತವೆ. ಇವು ಪದಾರ್ಥದಲ್ಲಿರುವ ಒಂದು ವಿಶೇಷವನ್ನು ತೋರಿಸುವುದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ವಿಶೇಷಣಗಳೆಂದು ಹೆಸರು. ವಿಶೇಷಣವು ಯಾವುದನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಅದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷ್ಯವೆಂದು ಹೆಸರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಣವು ವಿಶೇಷ್ಯದ ಲಿಂಗ, ವಚನ, ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಇದು ಇನ್ನೂ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವುದು.

१. **उन्नतं वृक्षमारोहति** = ಎತ್ತರವಾದ ಮರವನ್ನು ಹತ್ತುತ್ತಾನೆ.

२. **कठिनायां शिलायामुपविशति** = ಒರಟಾದ ಕಲ್ಲಿನಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ.

३. **स्वादूनि फलानि खादति** = ಸಿಹಿಯಾದ ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ.

---

1. यूथम्

ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳೂ ವಿಶೇಷಣಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಈ ಶಬ್ದಗಳ ರೂಪ ಭೇದವನ್ನು ಗಮನಿಸಿರಿ.

ಪ್ರಥಮಾ ವಿಭಕ್ತಿ

ಪುಲ್ಲಿಂಗ	ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ	ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ
एक: = ಒಂದು	एका	एकम्
द्वौ = ಎರಡು	द्वे	द्वे
त्रय: = ಮೂರು	तिस्र:	त्रीणी
चत्वार = ನಾಲ್ಕು	चतस्र:	चत्वारि

पञ्च ಮೊದಲಾದ ಉಳಿದ ಶಬ್ದಗಳು ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

अभ्यास: १९

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. नील: मेघ: आकाशे चरति। २. नारिकेलवृक्ष: उन्नत: भवति। ३. सीता कठिनायां शिलायां कथमुपविशेत्? ४. हे विद्यार्थिन:, स्वेषु कार्येषु सदा जागरूका भवत। ५. यूयं वस्त्रेण शोधितं जलं पिबेत। ६. रामलक्ष्मणौ महर्षिं विश्वामित्रमनमताम्। ७. नार्य: भगवन्तं विश्वेश्वरमर्चयन्ति। ८. नद्यां मलिनानि वस्त्राणि क्षालयाम। ९. कपटशील: शकुनि: काञ्चन युक्तिमचिन्तयत्। १०. मम पिता द्वौ वृषभौ तिस्र: धेनूश्च पालयति।

अभ्यास: २०

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ನಾಯಿಯ ಬಾಲವು ಡೊಂಕಾಗಿರುತ್ತದೆ. ೨. ಬುದ್ಧಿವಂತನಾದ ಪುರುಷನು • ಸುಖದಿಂದ ಜೀವಿಸುತ್ತಾನೆ. ೩. ಔರಂಗಜೇಬನು ಶೂರನಾದ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ೪. ಒಣಗಿದ ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮೀನುಗಳು ಹೇಗೆ

ಜೀವಿಸುತ್ತವೆ ? ೫. ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅಹಂಕಾರಿಗಳಾದ ಹಣವಂತರನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವುದಿಲ್ಲ.[1] ೬. ಶರತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬೆಳದಿಂಗಳು ಮನೋಹರವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ೭. ಈ ದಿನ ನೀನು ಕೊಳೆ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನು ಏಕೆ ಧರಿಸಿರುವೆ ?೮. ನಿರಪರಾಧಿಗಳಾದ ಜನರನ್ನು ಕಂಸನು ಪೀಡಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ೯. ನಿನ್ನೆ ಕಳ್ಳರು ಬಹಳ ಹಣವನ್ನು ಕದ್ದರು. ೧೦ ಎಲ್ಲಾ ಜನರೂ ದೇವರನ್ನು ಪೂಜಿಸಲಿ.

ಆತ್ಮನೇಪದ ; ವರ್ತಮಾನಕಾಲ

ಧಾತುವಿನ ಮೇಲೆ ಬರುವ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಮೈಪದ ಮತ್ತು ಆತ್ಮನೇಪದಗಳೆಂದು ಎರಡು ಭೇದವುಂಟು. ಪರಸ್ಮೈಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಧಾತುವಿಗೆ 'ಪರಸ್ಮೈಪದಿ' ಎಂದೂ, ಆತ್ಮನೇಪದವನ್ನು ಹೊಂದುವ ಧಾತುವಿಗೆ 'ಆತ್ಮನೇಪದಿ' ಎಂದೂ ಹೆಸರು. ಕೆಲವು ಧಾತುಗಳು ಎರಡು ವಿಧವಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. ಇವಕ್ಕೆ 'ಉಭಯಪದಿ' ಎಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಹಿಂದಿನ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಿಸಿದ ಧಾತುಗಳೆಲ್ಲಾ ಪರಸ್ಮೈಪದಿಗಳು. ಇನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ಆತ್ಮನೇಪದಿಗಳನ್ನು ಪರಿಚಯಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ.

ಮುದ್ ಧಾತು (ಆತ್ಮನೇಪದಿ)— ಸಂತೋಷಪಡು ; ವರ್ತಮಾನಕಾಲ (ಲಟ್)

ಪ್ರ. ಪುರುಷ	मोदते	मोदेते	मोदन्ते
ಮ. ಪುರುಷ	मोदसे	मोदेथे	मोदध्वे
ಉ. ಪುರುಷ	मोदे	मोदावहे	मोदामहे

ಭೂತಕಾಲ— ಲಙ್

ಪ್ರ. ಪುರುಷ	अमोदत	अमोदेताम्	अमोदन्त
ಮ. ಪುರುಷ	अमोदथाः	अमोदेथाम्	अमोदध्वम्
ಉ. ಪುರುಷ	अमोदे	अमोदावहि	अमोदामहि

अभ्यासः २१

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. वायुना वृक्षीः कम्पन्ते। २. कीटाः सस्यानि बाधन्ते।

---

1. न गणयन्ति

३. दिवा सूर्यः रात्रौ चन्द्रमाश्च राजेते। ४. सख्युः कुशलवार्तया वयं मोदामहे। ५. सीतायाः पतिः सेतोः बन्धनाय अयतत। ६. धनिनोऽपि गुणी ज्यायानिति सुधियो मन्यन्ते। ७. भोः विद्वांसः, कृपणं राजानं कुतः याचध्वे? ८. शुनो लाङ्गूलं सर्वदा कुटिलं वर्तते। ९. युवानः महान्तमपि श्रममसहन्त। १०. शिष्याः गुरुभ्यः आशिषमलभन्त। ११. दध्ना कलितमन्नं मह्यमतीव रोचते[1]।

अभ्यासः २२

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ಮಲೆನಾಡಿನಲ್ಲಿ ಚಳಿಜ್ವರವು ಜನರನ್ನು ಬಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ೨. ತಂದೆ ತಾಯಿಗಳ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದ ನಾವು ಏಳಿಗೆ ಹೊಂದುತ್ತೇವೆ.[2] ೩. ನಾಲಂದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ[3] ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇದ್ದರು. ೪. ಉತ್ತಾನ ಪಾದನಿಗೆ ಧ್ರುವ, ಉತ್ತಮ ಎಂಬ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳು ಹುಟ್ಟಿದರು. ೫. ಕೆಟ್ಟ ಕೆಲಸದಿಂದ ನೀನು ಏಕೆ ನಾಚದಿರುವೆ? ೬. ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸೈನಿಕರು ಮಡಿದರು.[4] ೭. ಹಕ್ಕಿಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ವೇಗವಾಗಿ ಹಾರುತ್ತವೆ.[5] ೮. ನಿಮ್ಮ ಕ್ಷೇಮಸಮಾಚಾರದಿಂದ ನಾವು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟೆವು. ೯. ಈ ಪಾಠಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುತ್ತಾರೆ. ೧೦. ಅವರು ಬರುತ್ತಾರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂದು ಶಂಕಿಸುತ್ತೇನೆ. ೧೧. ನಾನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅರವತ್ತು ಅಂಕಗಳನ್ನು ಪಡೆದೆನು. ೧೨. ಅವಳು ಇದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವಿಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತಾಳೆ.[6]

---

1. ರುಚ್ ಧಾತುವಿನ ಯೋಗವಿದ್ದಾಗ ಯಾರಿಗೆ ರುಚಿಸುವುದೋ ಅವರನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಶಬ್ದದಮೇಲೆ ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿ ಬರುವುದು.

2. एधामहे 3. अयुतम् 4. अम्रियन्त
5. डयन्ते 6. मन्यते

मुद् ಧಾತು– ಆತ್ಮನೇಪದಿ ; ಆಜ್ಞಾರ್ಥ (लोट्)

	ಏಕವಚನ	ದ್ವಿವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಪ್ರ. ಪುರುಷ	मोदताम्	मोदेताम्	मोदन्ताम्
ಮ. ಪುರುಷ	मोदस्व	मोदेथाम्	मोदध्वम्
ಉ. ಪುರುಷ	मोदै	मोदावहै	मोदामहै

ವಿಧ್ಯರ್ಥ (विधिलिङ्)

ಪ್ರ. ಪುರುಷ	मोदेत	मोदेयाताम्	मोदेरन्
ಮ. ಪುರುಷ	मोदेथाः	मोदेयाथाम्	मोदेध्वम्
ಉ. ಪುರುಷ	मोदेय	मोदेवहि	मोदेमहि

अभ्यासः २३

कर्णाटभाषया परिवर्तयत–

१. अस्मिन् दर्पणे तव मुखमीक्षस्व। २. देशसेवायै जनाः आपदः सहन्ताम्। ३. त्वरस्व शालायै; एकादश घण्टाः अभवन्। ४. प्रथमकक्ष्यायामुत्तीर्णाः पारितोषकं लभेरन्। ५. सदसि सर्वेऽपि मातृभाषायां भाषेरन्। ६. वत्से, वन्दस्व देवताः। ७. रामस्य कुशलवार्तया पौराः मोदन्ताम्। ८. अध्यक्षस्य उपवेशाय मध्ये आसन्दी वर्तताम्। ९. यूयमात्मनो दुष्कृत्येन लज्जेध्वम्। १०. अहमद्य भीमेन सह स्पर्धेय। ११. कायेन वाचा मनसा च सत्यमेव सेवामहै। १२. सुलभां सुरसाञ्च संस्कृतभाषां शिक्षध्वम्।

अभ्यासः २४

संस्कृतभाषया परिवर्तयत–

೧. ನಾವು ಈ ದಿನ ಚಲಚ್ಚಿತ್ರವನ್ನು ನೋಡೋಣ. ೨. ದೇವರ ದಯೆಯಿಂದ ಆರೋಗ್ಯವಂತನಾಗಿ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಹೊಂದು. ೩. ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕಾಗಿ

ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಸಹಿಸಿರಿ. ೪. ನೀವು ಇಂಗ್ಲಿಷಿನಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಮಾತನಾಡಬೇಕು ?[1] ೫. ಹುಡುಗರು ಪ್ರತಿದಿನ ಸಾಯಂಕಾಲ ಆಟವಾಡಲಿ. ೬. ಅಮ್ಮಾ, ಈ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ನಾನು ಯಾರನ್ನು ವಂದಿಸಲಿ ? ೭. ಎಲ್ಲರೂ ಕಷ್ಟಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧೈರ್ಯದಿಂದ ಇರಬೇಕು. ೮. ಯಾವಾಗಲೂ[2] ಇತರರನ್ನು ಬಯ್ಯಬೇಡ.[3] ೯. ನಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ವೀರರಾದ ಯುವಕರೂ ಯುವತಿಯರೂ ಹುಟ್ಟಲಿ. ೧೦. ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ವಿರೋಧಿಗಳೊಡನೆ ಹೊಡೆದಾಡೋಣ. ೧೧. ಮಾತೃಭೂಮಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಸಾಯೋಣ. ೧೨. ದೇಶದ್ರೋಹಿಗಳು ನಾಶವಾಗಲಿ.

ತುಮುನ್ ಮತ್ತು ಕ್ತ್ವಾ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು

ಇವೆರಡು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಧಾತುಗಳ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಲಿಂಗ, ವಚನಗಳಿಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ರೂಪಭೇದವು ಈ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಅವ್ಯಯಗಳ ಗುಂಪಿಗೆ ಸೇರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು 'ಕೃದಂತಾವ್ಯಯ'ಗಳೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

೧. ತुमुन्— ಇದು ಉದ್ದೇಶ ಅಥವಾ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ತೋರಿಸುವಾಗ ಧಾತುವಿನ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಚತುರ್ಥೀ ವಿಭಕ್ತಿಯ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬರುವುದೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಉದಾಹರಣೆ:—

कृ + तुमुन् = कर्तुम् = ಮಾಡುವುದಕ್ಕೆ
गम् + तुमुन् = गन्तुम् = ಹೋಗುವುದಕ್ಕೆ
पठ् + तुमुन् = पठितुम् = ಓದುವುದಕ್ಕಾಗಿ
भक्ष् + तुमुन् = भक्षयितुम् = ತಿನ್ನುವುದಕ್ಕಾಗಿ
लिख् + तुमुन् = लेखितुम् = ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೋಸ್ಕರ

---

1. कुतो भाषेध्वम् ? 2. कदाऽपि 3. मा शपस्व

೨. क्त्वा—ಒಬ್ಬನು ಒಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆಂದು ತಿಳಿಯೋಣ. ಆಗ ಮೊದಲನೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಧಾತುವಿನ ಮೇಲೆ ಈ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆ:—

कृ + क्त्वा = कृत्वा = ಮಾಡಿ
गम् + क्त्वा = गत्वा = ಹೋಗಿ
पठ् = क्त्वा = पठित्वा = ಓದಿ
भक्ष् + क्त्वा = भक्षयित्वा = ತಿಂದು
लिख् + क्त्वा = लिखित्वा, लेखित्वा = ಬರೆದು

तुमुन् ಪ್ರತ್ಯಯದಲ್ಲಿ तुम् ಎಂಬುದು, क्त्वा ಪ್ರತ್ಯಯದಲ್ಲಿ त्वा ಎಂಬುದು ಉಳಿದು ಅನ್ಯಭಾಗವು ಲೋಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ವಿ. ಸೂ. :— ಧಾತುವು ಉಪಸರ್ಗದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಮುಂದಿರುವ क्त्वा ಪ್ರತ್ಯಯಕ್ಕೆ ल्यप् ಎಂಬ ಆದೇಶವು ಬರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ 'य' ಎಂಬುದು ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುತ್ತದೆ. ಧಾತುವಿನ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವ ಸ್ವರವಿದ್ದರೆ 'य' ಎಂಬುದು त्य ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆ:—

आगम्य, आगत्य = ಬಂದು
विलिख्य = ಬರೆದು
सन्दिश्य = ಹೇಳಿಕಳುಹಿಸಿ
उपकृत्य = ಉಪಕಾರಮಾಡಿ
आदृत्य = ಉಪಚಾರಮಾಡಿ
विजित्य = ಗೆದ್ದು
सम्भूय = ಒಟ್ಟಾಗಿ
आनीय = ತಂದು

प्रणम्य, प्रणत्य = ನಮಸ್ಕರಿಸಿ
विरच्य = ವಿರಚಿಸಿ
उपदिश्य = ಉಪದೇಶಮಾಡಿ
प्राप्य = ಸೇರಿ
आलप्य = ಹೇಳಿ
वितत्य = ಹರಡಿ
समेत्य = ಕೂಡಿ
अनुभूय = ಅನುಭವಿಸಿ

ಉಪಸರ್ಗಗಳು

ಇವು ಒಟ್ಟು ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡಿವೆ. ಯಾವುವೆಂದರೆ,

प्र, वि, परा, अप, सम्, अनु, अव, निर्, निस्, दुर्, दुस्, अति, प्रति, सु, उद्, अधि, परि, अपि, आ, अभि, नि, उप

ಇದು ಉಪಸರ್ಗಗಳ ಸಂಗ್ರಹಶ್ಲೋಕ.

प्रविपरापसमन्ववनिर्निसौ दुरतिदुस्प्रतिसूदधिपर्यपि।
(तदनु) चाङभिनी उपविंशतिर्द्विसहितेत्युपसर्गसमाह्वयः॥

ಇವು ಸಂದರ್ಭಾನುಸಾರವಾಗಿ ಧಾತುಗಳ ಹಿಂದೆ ಸೇರಿ ಅವುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವುವು. ಉದಾ :

प्र + हरति = ಹೊಡೆಯುತ್ತಾನೆ. सं + हरति = ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. आ + हरति = ತರುತ್ತಾನೆ. परि + हरति = ಹೋಗಲಾಡಿಸುತ್ತಾನೆ.

अभ्यासः २५

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. कपोताः धान्यानि भक्षयितुमागच्छन्ति। २. आङ्ग्लभाषां अभ्यसितुं वयं यतामहे। ३. नटाः नेपथ्यं[1] कृत्वा अभिनयन्ति। ४. रामो वनं गत्वा दैत्यान् समहरत्। ५. कर्मकराः कार्याणि कृत्वा कार्यालयात् निरगच्छन्। ६. आर्याणां पद्धतिं विज्ञातुं संस्कृतभाषामभ्यस्येत्। ७. यूयं संस्कृतभाषायां लेखितुं प्रयतध्वम्। ८. विप्राः नद्यां स्नात्वा संध्यावन्दनमारभन्त। ९. यूयं सर्वे संभूय विनायकस्य उत्सवमाचरत। १०. नृपोऽसौ शत्रून् विजित्य राजधानीं प्राविशत्। ११. इदानीं पत्रं विलिख्य गुरुभ्यः प्रेषय। १२. वत्सः पयः पातुं धेनोः समीपमधावत्।

---

1. ವೇಷಧಾರಣೆಯನ್ನು

अभ्यासः २६

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ಅರ್ಜುನನು ಬೇಟೆಯನ್ನು ಆಡಲು[1] ಕಾಡಿಗೆ ಹೋದನು. ೨. ನನ್ನ ಅಕ್ಕನು ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಅಪೇಕ್ಷಿಸಿದಳು. ೩. ಪೋಲಿಸಿನವರನ್ನು[2] ನೋಡಿ ಕಳ್ಳರು ಓಡಿಹೋದರು. ೪. ನನ್ನ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಕೊಟ್ಟುಹೋಗು. ೫. ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುವುದಕ್ಕೆ ಹೋಗುವಿರೋ ? ೬. ನೀನು ಹಿಂದಿಯನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸು. ೭. ನಾನು ಪೇಟೆಗೆ[3] ಹೋಗಿ ತೆಂಗಿನಕಾಯಿಯನ್ನು ತರಬೇಕು. ೮. ನೀವು ಚಾಪೆಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡು ಬರೆಯಿರಿ. ೯. ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ವ್ಯಾಯಾಮವನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವರು ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯುತ್ತಾರೆ. ೧೦. ಔರಂಗಜೇಬನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಮೋಸಪಡಿಸಲು ಅನೇಕಸಲ[4] ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ೧೧. ಬೆಕ್ಕು ಗೋಡೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ನಾಯಿಯಿಂದ ತನ್ನನ್ನು ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡಿತು. ೧೨. ಸೈನಿಕನು ಕುದುರೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿ ರಣರಂಗವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

क्तवतु ಮತ್ತು क्त ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು

ಇವೆರಡು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧಾತುಗಳಮೇಲೆ ಬರುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಶಬ್ದಗಳು ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಗಳೆನಿಸಿಕೊಂಡು ಎಲ್ಲಾ ವಚನ, ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತವೆ. **क्तवतु** ಪ್ರತ್ಯಯವು ಕರ್ತ್ರರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಕರ್ತೃವಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. **क्त** ಪ್ರತ್ಯಯವು ಗತ್ಯರ್ಥಕ ಮತ್ತು ಅಕರ್ಮಕ ಧಾತುಗಳಮೇಲೆ ಕರ್ತ್ರರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಸಕರ್ಮಕ ಧಾತುಗಳ ಮೇಲೆ ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಬರುತ್ತದೆ. ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ **क्त** ಪ್ರತ್ಯಯದ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮುಂದಿನ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸುತ್ತೇವೆ. ಈ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ಶಬ್ದಗಳು ವಿಶೇಷಣಗಳಾಗಿ ವಿಶೇಷ್ಯದ ಲಿಂಗ, ವಚನ ಮತ್ತು ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. **क्तवतु**

---

1. मृगयां कर्तुम् 2. राजपुरुषान् 3. विपणिम्
4. असकृत्

ಪ್ರತ್ಯಯದಲ್ಲಿ तवत् ಎಂಬ ಭಾಗವೂ, क्त ಪ್ರತ್ಯಯದಲ್ಲಿ त ಎಂಬ ಭಾಗವೂ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಶಬ್ದಗಳು ರೂಪಾಂತರ ಹೊಂದುವುದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಗಮನಿಸಿರಿ.

क्तवतुप्रत्ययः

कृ + तवत् = कृतवान् = ಮಾಡಿದನು पठ् + तवत् = पठितवान् = ಓದಿದನು गम् + तवत् = गतवान् = ಹೋದನು	ಪುಲ್ಲಿಂಗ
कृ + तवत् = कृतवती = ಮಾಡಿದಳು पठ् + तवत् = पठितवती = ಓದಿದಳು गम् + तवत् = गतवती = ಹೋದಳು	ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ
कृ + तवत् = कृतवत् = ಮಾಡಿತು पठ् + तवत् + पठितवत् = ಓದಿತು गम् + तवत् = गतवत् = ಹೋಯಿತು	ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ

क्तप्रत्ययः

गम् + त = गता = ಹೋದನು भी + त = भीतः = ಹೆದರಿದನು	ಪುಲ್ಲಿಂಗ
गम् + त = गता = ಹೋದಳು भी + त = भीता = ಹೆದರಿದಳು	ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ
गम् + त = गतम् = ಹೋಯಿತು भी + त = भीतम् = ಹೆದರಿತು	ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ

अभ्यासः २७

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. वयमद्य क्रीडाङ्गणे कन्दुकेन क्रीडितवन्तः। २. पार्वती शिवं दृष्ट्वा लज्जया चलितवती। ३. हरिणानां यूथं बालतृणानि भक्षयित्वा नन्दितवत्। ४. सा बाला मातुः पुरतः रघुवंशं पठितवती। ५. तं वानरं वीक्ष्य रामो हसितवान्। ६. योधाः शत्रून् विजित्य राजधानीं रक्षितवन्तः। ७. सीता वृक्षे उपविष्टं हनूमन्तं दृष्टवती। ८. घटस्य रन्ध्रात् क्षीरं स्रुतवत्। ९. ध्रुवः एकेन पादेन स्थित्वा महाविष्णुं चिरं ध्यातवान्। १०. नार्यः संक्रान्तिकाले कावेर्यां स्नातवत्यः। ११. रजकः क्षालयितुं वस्त्राणि गृहीत्वा गतः। १२. अमुं धनिकं वितरणशीलं मत्वा याचकाः श्रिताः।

अभ्यासः २८

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ಉಪಾಧ್ಯಾಯರು ಕುರ್ಚಿಯಮೇಲೆ ಕುಳಿತುಕೊಂಡರು. ೨. ಕೃಷ್ಣನು ಬೆರಳಲ್ಲಿ ಉಂಗುರವನ್ನು[1] ಧರಿಸಿದನು ೩. ನಾನು ಈ ಅಂಗಡಿಯಲ್ಲಿ ತಾಮ್ರದ ಪಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಕೊಂಡುಕೊಂಡೆನು. ೪. ಅವಳು ಗೋಧಿಹಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಹೋಳಿಗೆಯನ್ನು[2] ಮಾಡಿದಳು. ೫. ಶಾರದೆಯು ರಾಮನ ತಂಗಿಯನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕರೆದಳು. ೬. ಹೂವುಗಳು ಆಕಾಶದಿಂದ ಶ್ರೀರಾಮನ ತಲೆಯಮೇಲೆ ಬಿದ್ದವು. ೭. ಕಳೆದ ವರ್ಷ ನಾಲ್ಕನೆಯ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಓದಿದರು. ೮. ವಿಷ್ಣುವು ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ಗಜೇಂದ್ರನನ್ನು ಮೊಸಳೆಯಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿದನು. ೯. ಅವರು ಈ ಊರಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ಆಸ್ಪತ್ರೆಯನ್ನು[3] ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ೧೦. ಬಿರುಗಾಳಿಯಿಂದ ಮರದಕೊಂಬೆಗಳು ಅಲ್ಲಾಡಿದವು.[4] ೧೧. ಮಿತ್ರನ ಕುಶಲವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ರಾಮನು ಸಂತೋಷಪಟ್ಟನು. ೧೨. ಶಕುನಿಯ ವಿಷಬೀಜವು ಫಲಿಸಿತು ; ಕೌರವರೆಲ್ಲರೂ ಸತ್ತುಹೋದರು.

---

1. अङ्गुलीयकम् 2. पोलिकम् 3. चिकित्सालयम्
4. कम्पिताः

ಪ್ರಯೋಗ

ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿ—

೧. **शिशुपालः कृष्णमनिन्दत्** = ಶಿಶುಪಾಲನು ಕೃಷ್ಣನನ್ನು ನಿಂದಿಸಿದನು.

೨. **पुत्राः पितरमनमत्** = ಮಗನು ತಂದೆಯನ್ನು ನಮಸ್ಕರಿಸಿದನು.

ಮೇಲಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃಪದಗಳು ಪ್ರಥಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕರ್ಮಪದಗಳು ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಕರ್ತೃಪದದೊಡನೆ ಅನ್ವಯಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವಿಧವಾದ ಪ್ರಯೋಗಕ್ಕೆ ಕರ್ತರಿಪ್ರಯೋಗವೆಂದು ಹೆಸರು. ಹಿಂದಿನ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಈ ಬಗೆಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೇ ನೋಡಿರುವಿರಿ. ಆದರೆ ಈ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿರಿ.

೧. **शिशुपालेन कृष्णः अनिन्द्यत** = ಶಿಶುಪಾಲನಿಂದ ಕೃಷ್ಣನು ನಿಂದಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.

೨. **पुत्रेण पिता अनम्यत** = ಮಗನಿಂದ ತಂದೆಯು ನಮಸ್ಕರಿಸಲ್ಪಟ್ಟನು.

ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃಪದಗಳು ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕರ್ಮಪದಗಳು ಪ್ರಥಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಇವೆ. ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳು ಕರ್ಮಪದದೊಡನೆ ಅನ್ವಯಿಸಿವೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಕರ್ಮಣಿಪ್ರಯೋಗವೆಂದು ಹೆಸರು. ಕರ್ಮಣಿಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳು ತಾವು ಅನ್ವಯಿಸುವ ಕರ್ಮಪದಗಳ ವಚನವನ್ನೂ, ಪುರುಷವನ್ನೂ ಹೊಂದುತ್ತವೆ.

ವಿ.ಸೂ. : ಕರ್ಮಣಿಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಪದವನ್ನು ಪ್ರಥಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕರ್ತೃಪದವನ್ನು ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಈ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಗಣದ ಧಾತುಗಳ ಮೇಲೂ **'य'** ವಿಕರಣಪ್ರತ್ಯಯ ಬಂದು ಆದರ ಮುಂದೆ ಆತ್ಮನೇಪದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಮಾತ್ರ ಹತ್ತುತ್ತವೆ.

ಹಿಂದಿನ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಸಕರ್ಮಕ ಧಾತುಗಳಮೇಲೆ क्त ಪ್ರತ್ಯಯವು ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಅಂತಹ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗದ ನಿಯಮದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು.

अभ्यासः २९

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. गृहाणां भित्तयः इष्टकाभिः रच्यन्ते । २. ततः ताः कर्मकरैः सुधया[1] लिप्यन्ते । ३. अस्यां शालायां छात्रैः संस्कृतभाषा पठ्यते । ४. दुर्जनैः सह सख्यं कुर्वाणस्त्वं मया त्यज्यसे । ५. क्रीडायां विजयशालिनो वयं मित्रैरभिनन्द्यामहे । ६. वनवासाय गन्तुमिच्छता रामेण कौसल्या अवन्द्यत । ७. वत्सोऽयं मुच्यताम् ; अनेन धेन्वाः क्षीरं पीयताम् । ८. विवाहकाले वध्वा अरुन्धतीनामकं नक्षत्रं दृश्येत । ९. विद्वांसः स्वदेशे परदेशे च पूज्यन्ते । १०. महानसे सूदेन अन्नमपच्यत ।

अभ्यासः ३०

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ನಿನಗೆ ನನ್ನಿಂದ ಒಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ೨. ಹಗಲಿನಲ್ಲಿ ನಕ್ಷತ್ರಗಳು ನೋಡಲ್ಪಡುವುದಿಲ್ಲ. ೩. ಈ ತರಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇಪ್ಪತ್ತು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಕಲಿಯಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ೪. ಋಷಿಗಳಿಂದ ಹಣ್ಣುಗಳೂ ಗೆಡ್ಡೆಗಳೂ[2] ತಿನ್ನಲ್ಪಡುತ್ತವೆ. ೫. ನಿಮ್ಮಿಂದ ದುರ್ಜನರ ಸಹವಾಸವು ಬಿಡಲ್ಪಡಲಿ. ೬. ಕುಪಿತನಾದ ಹನುಮಂತನಿಂದ ಲಂಕೆಯು ಸುಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ೭.ಸೋಮಾರಿಯಿಂದ ಹಣವಾಗಲಿ, ವಿದ್ಯೆಯಾಗಲಿ ಹೇಗೆ ದೊರಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟೀತು[3]? ೮. ನ್ಯಾಯಾಧಿಪತಿಯಿಂದ ಅಪರಾಧಿಯು ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟನು. ೯. ರಾಜನಿಂದ ಎಲ್ಲಾ ಪ್ರಜೆಗಳೂ ಮಕ್ಕಳಂತೆ ಕಾಪಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಾರೆ. ೧೦. ಸಾಯಂಕಾಲ ಪೂರ್ವದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರನು ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟನು.

---

1. ಸುಣ್ಣದಿಂದ 2. कन्दाश्च 3. लभ्येत

ಶತೃ ಶಾನಚ್ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು

ಧಾತುವಿಗೆ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿ शतृ, शानच् ಎಂಬ ಕೃತ್ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸೇರಿ ಪ್ರಾತಿಪದಿಕಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಇವುಗಳಮೇಲೆ ಎಲ್ಲ ವಿಭಕ್ತಿಗಳೂ ಅರ್ಥಾನುಸಾರವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇವು ವಿಶೇಷಣಗಳಾಗಿರುತ್ತವೆ. ಪರಸ್ಮೈಪದಿಯ ಮೇಲೆ शतृ ಪ್ರತ್ಯಯವೂ, ಆತ್ಮನೇಪದಿಯಮೇಲೆ शानच् ಪ್ರತ್ಯಯವೂ ಬರುತ್ತವೆ. शतृ ವಿನಲ್ಲಿ अत् ಎಂಬುದೂ शानच् ನಲ್ಲಿ आन ಎಂಬುದೂ ಉಳಿಯುತ್ತವೆ. ಇವು ಸೇರಿದಾಗ ಆಗುವ ಕೆಲವು ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಗಮನಿಸಿರಿ.

शतृप्रत्ययः

प्रथमैकवचनरूपाणि

धातुः	पु.	स्त्री.	न.
भू	भवन्	भवन्ती	भवत्
पच्	पचन्	पचन्ती	पचत्
गम्	गच्छन्	गच्छन्ती	गच्छत्
दृश्	पश्यन्	पश्यन्ती	पश्यत्
दिव्	दीव्यन्	दीव्यन्ती	दीव्यत्
चुर्	चोरयन्	चोरयन्ती	चोरयत्
कृ	कुर्वन्	कुर्वती	कुर्वत्

शानच्प्रत्ययः

	पु.	स्त्री.	न.
सेव्	सेवमानः	सेवमाना	सेवमानम्
ईक्ष्	ईक्षमाणः	ईक्षमाणा	ईक्षमाणम्
कृ	कुर्वाणः	कुर्वाणा	कुर्वाणम्

ಮೇಲಿನವು ಕರ್ತ್ರರ್ಥದ ರೂಪಗಳು. ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ಧಾತುಗಳಿಗೂ शानच् ಪ್ರತ್ಯಯವು ಮಾತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ. ನಡುವೆ य ಎಂಬ ವಿಕರಣ ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರುತ್ತದೆ.

ಉದಾಹರಣೆ— पु. स्त्री. न.

पठ्	पठ्यमानः	पठ्यमाना	पठ्यमानम्=ಓದಲ್ಪಡುವ
दृश्	दृश्यमानः	दृश्यमाना	दृश्यमानम्=ನೋಡಲ್ಪಡುವ
कृ	क्रियमाणः	क्रियमाणा	क्रियमाणम्=ಮಾಡಲ್ಪಡುವ

अभ्यासः ३१

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. अलसः बालकः कालं यापयन् नाभिवर्धते। २. आगच्छन्तीं लक्ष्मीं को वा निवारयति? ३. त्वां पश्यन् अहं नितरां मोदे। ४. रोगिणे औषधानि फलानि च यच्छन् सः पुण्यं आर्जयति। ५. त्वां पश्यता मया लोकः विस्मृतो भवति। ६. शीघ्रं धावतः महिषस्य पादौ स्खलित्वा भग्नौ अभवताम्। ७. स्वदोषान् जानन् अपि त्वं कुतः न लज्जसे। ८. एधमानं सस्यं अंकुरावस्थायामेव जानन्ति कुशलाः। ९. श्रद्धया स्वकर्तव्यं कुर्वाणा जनाः कदापि दुःखभाजः न भवन्ति!

अभ्यासः ३२

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ನಾಟಕವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾ ನಾನು ಲೋಕವನ್ನೇ ಮರೆತನು. ೨. ಕಾಡಿನಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಸಿಂಹವನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ಹೆದರಿದೆನು. ೩. ನಿನ್ನಿಂದ ಓದಲ್ಪಡುತ್ತಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಅವರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ತಿಳಿಯುತ್ತಾರೆ. ೪. ನಮ್ಮನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ಸೇವಿಸುತ್ತಿರುವ ಈ ಸೇವಕನಿಗೆ ಹಣವನ್ನೂ ಬಟ್ಟೆಯನ್ನೂ ಕೊಡು. ೫. ಅವನು ಓಡುತ್ತಿರುವ ಕುದುರೆಯಿಂದ ಕೆಳಗೆ ಬಿದ್ದನು. ೬. ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಿರುವ ಹುಡುಗರು ಸಾಯಂಕಾಲ ಮನೆಗೆ ಹಿಂದಿರುಗುತ್ತಾರೆ. ೭. ಓಡುತ್ತಿರುವ ಉಗಿಬಂಡಿಯನ್ನು ಕಳ್ಳರು ಹತ್ತಿದರು. ೮. ಬೇಗನೆ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸ್ನೇಹಿತನನ್ನು ನೋಡಿ ನಾನು ನಕ್ಕೆನು. ೯. ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡುತ್ತಿರುವ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಯಾವುದೂ ದುರ್ಲಭವಲ್ಲ.

ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ (लट्) ಭೂತಕಾಲ (लङ्) ಆಜ್ಞಾರ್ಥ (लोट्) ವಿಧಿ (विधिलिङ्) ಈ ಅರ್ಥದ ಧಾತುಗಳ ಪ್ರಯೋಗವು ಹಿಂದಿನ ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಬಂದಿದೆ. ಮುಂದೆ ನಡೆಯಲಿರುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಲಕಾರವನ್ನು ಲೃಟ್ (लृट्) ಎನ್ನುವರು. ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಧಾತುವಿನ ಮೂಲರೂಪಕ್ಕೆ ಸ್ಯ (ಷ್ಯ) ಪ್ರತ್ಯಯ ಸೇರಿ ಮುಂದೆ ತಿಙ್ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸೇರುತ್ತವೆ.

ಪರಸ್ಮೈಪದ

೧. गम् ಧಾತು =ಹೋಗು. ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ (लृट्)

	ಏಕವಚನ	ದ್ವಿವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಪ್ರ. ಪು.	गमिष्यति	गमिष्यत:	गमिष्यन्ति
ಮ. ಪು.	गमिष्यसि	गमिष्यथ:	गमिष्यथ
ಉ. ಪು.	गमिष्यामि	गमिष्याव:	गमिष्याम:

ಆತ್ಮನೇಪದ

೨. मुद् ಧಾತು =ಸಂತೋಷಿಸು

ಪ್ರ. ಪು.	मोदिष्यते	मोदिष्येते	मोदिष्यन्ते
ಮ. ಪು.	मोदिष्यसे	मोदिष्येथे	मोदिष्यध्वे
ಉ. ಪು.	मोदिष्ये	मोदिष्यावहे	मोदिष्यामहे

ಕರ್ಮಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಆತ್ಮನೇಪದ ಮಾತ್ರ ಬರುತ್ತದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಅರ್ಥಭೇದವನ್ನು ಗಮನಿಸಿರಿ.

पठिष्यति =ಓದುವನು   पठिष्यते =ಓದಲ್ಪಡುವುದು

अभ्यास: ३३

कर्णाटभाषया परिवर्तयत—

१. बाला:, यूयं सम्यक् पठत, धीमन्त: कीर्तिमन्तश्च भविष्यथ। २. श्व: मेघ: वर्षिष्यति न वा को वा ज्ञास्यति ? ३. अद्य य: न पठिष्यति

सः श्वः कार्यं करिष्यति इति को वा प्रत्ययः ? ४. सर्वे बालाः प्रथमं गुरून् नंस्यन्ति, ततः कक्ष्यायां उपवेक्ष्यन्ति। ५. मूर्खाः वीथीषु वृथा अटिष्यन्ति। ६. अस्माकं ग्रामे एकं चिकित्सालयं, पाठशालां पुस्तकालयं च जनाः संभूय स्थापयिष्यन्ति। ७. तौ श्वः प्रभाते विमानयानेन राजधानीं गमिष्यतः। ८. यूयं रामायणपारायणेन मनश्शान्ति आनन्दं च लप्स्यध्वे। ९. गोपः सायाह्ने सर्वाः धेनूः अस्माकं गृहस्य पुरतः धोक्ष्यति। १०. भिक्षुकाः याचिष्यन्ते इति कृपणाः अन्नं न पक्ष्यन्ति।

अभ्यासः ३४

संस्कृतभाषया परिवर्तयत—

೧. ನಾವು ನಿಜವಾಗಿಯೂ ನಾಳೆ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುವೆವು. ೨. ನಾಡಿದ್ದು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತನ ಹುಟ್ಟುಹಬ್ಬವು ನಡೆಯುವುದು. ೩. ನೀವು ಹೇಳಿದ್ದನ್ನು ಏಕೆ ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ? ೪. ನಿಮ್ಮ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವರು ನಗುವರು. ೫. ಯಾರು ರಕ್ಷಿಸುವರೋ ಅವರು ಗೌರವವನ್ನು ಹೊಂದುವರು. ೬. ಋಷಿಗಳು ಬೆಳಗಿನ ಜಾವದಲ್ಲಿ ಸ್ನಾನಮಾಡುವರು ಮತ್ತು ಜಪಿಸುವರು. ೭. ನಮ್ಮನ್ನು ನೀವು ಏಕೆ ನಿಂದಿಸುವಿರೋ ನಾನು ತಿಳಿಯುವುದಿಲ್ಲ. ೮. ನೀನು ಹಾವನ್ನು ಹೊಡೆಯುವೆಯಾ? ಅದು ನಿನ್ನನ್ನು ಕಚ್ಚುವುದು. ೯. ತಾಯಿಯು ಯಾವಾಗ ಹಾಡುವಳೋ ಆಗ ಮಗುವು ಹಾಲನ್ನು ಕುಡಿಯುವುದು. ೧೦. ಹದ್ದುಗಳು ಬಹಳ ದೂರದಿಂದಲೇ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಸ್ತುಗಳನ್ನು ನೋಡುವುವು.

संख्याः

ಪುಲ್ಲಿಂಗ : एकः पुरुषः, द्वौ बालौ, त्रयः वृक्षाः, चत्वारः आपणाः।

ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ : एका बाला, द्वे स्त्रियौ, तिस्रः घटिकाः, चतस्रः श्रुतयः।

ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ : एकं फलम्, द्वे नेत्रे, त्रीणि वनानि, चत्वारि पुस्तकानि।

ಈ ನಾಲ್ಕು ಶಬ್ದಗಳು ಲಿಂಗಭೇದದಿಂದ ರೂಪಭೇದವನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತವೆ. पञ्च ಮುಂತಾದ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದೇ ರೂಪ. पञ्च पाण्डवाः, षट् शास्त्राणि, सप्त समुद्राः, अष्ट वसवः, नव ग्रहाः, दश अवताराः.

एकादश, द्वादश, त्रयोदश, चतुर्दश, पञ्चदश, षोडश, सप्तदश, अष्टादश, नवदश, (एकोनविंशतिः) विंशतिः, एकविंशतिः, द्वाविंशतिः, त्रयोविंशतिः, चतुर्विंशतिः पञ्चविंशतिः, षड्विंशतिः, सप्तविंशतिः, अष्टाविंशतिः, एकोनत्रिंशत्, त्रिंशत्, एकत्रिंशत्, द्वात्रिंशत्, त्रयस्त्रिंशत्, चतुस्त्रिंशत्, पञ्चत्रिंशत्, षट्त्रिंशत्, सप्तत्रिंशत्, अष्टत्रिंशत्, एकोनचत्वारिंशत्, चत्वारिंशत्, पंचाशत्, षष्टिः, सप्ततिः अशीतिः, नवतिः, शतम्, एकोत्तरशतम्—सहस्रम्, लक्षम्, कोटिः, अर्बुदम्।

सुभाषितम्

१. यथा राजा तथा प्रजा। २. यथा बीजं तथांकुरः। ३. अति सर्वत्र वर्जयेत्। ४. हितं मनोहारि च दुर्लभं वचः। ५. सहसा विदधीत न क्रियाम्। ६. नास्त्युद्यमसमो बन्धुः। ७. गतं न चिन्तयेत् प्राज्ञः। ८. जातस्य हि ध्रुवो मृत्युः। ९. यतो धर्मस्ततो जयः। १०. कर्मण्येवाधिकारस्ते। ११. चिंतासमं नास्ति शरीरशोषणम्। १२. नास्ति मातृसमो बन्धुः। १३. अल्पविद्या महागर्वी। १४. न देवतोषणं वृथा। १५. विनाशकाले विपरीतबुद्धिः। १६. बुद्धिः कर्मानुसारिणी। १७. आत्मैव ह्यात्मनो बन्धुः। १८. उच्छृंखलं बाल्यमनर्थाय।

१९. वि[1]-श्वा[2]-अहि[3] अमित्र पशुषु
कर्दमेषु जलेषु च।
अन्धे तमसि वार्धक्ये
दण्डं दशगुणं भवेत्॥

२०. लालनाद् बहवो दोषाः तर्जनाद् बहवो गुणाः। तस्मात् पुत्रं च शिष्यं च तर्जयेन्न तु लालयेत्॥ २१. न हि सर्वः सर्वं जानाति। २२. काव्यशास्त्रविनोदेन कालो गच्छति धीमताम्। २३. निस्पृहस्य तृणं जगत्।

प्रबन्धरचना

ಸರಳವಾದ, ಸುಂದರವಾದ ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವಿಷಯವನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಿ ತಿಳಿಸುವುದೇ ಪ್ರಬಂಧ. ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆಯುವುದಕ್ಕೆ ಮೊದಲು ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಆಲೋಚಿಸಿ ಗುರುತಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕು. ಪ್ರಬಂಧದಲ್ಲಿ ಆರಂಭ, ಮಧ್ಯ, ಉಪಸಂಹಾರ ಎಂದು ಮೂರು ಭಾಗಗಳಿರಬೇಕು. ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಉಪೋದ್ಘಾತ, ವಿಷಯದ ಮಹತ್ತ್ವ, ವಿಷಯದ ಪ್ರವೇಶ ಇವುಗಳೂ, ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಷಯದ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ, ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳಿಂದ ಸಮರ್ಥನೆ, ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ವಿಷಯಪ್ರತಿಪಾದನೆಗಳಿರಬೇಕು. ಉಪಸಂಹಾರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿರುವ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷೇಪಿಸಿ, ವಿಷಯಗಳ ಜ್ಞಾನದಿಂದ ಉಂಟಾಗುವ ಪ್ರಯೋಜನವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ಮುಗಿಸಬೇಕು. ಪ್ರಬಂಧವು ಸ್ಥಳ, ಮೃಗಪಕ್ಷಿಗಳ ವರ್ಣನೆ, ಕಥೆ, ಪ್ರವಾಸವರ್ಣನೆ, ಆತ್ಮಕಥೆ ಮುಂತಾಗಿ ಅನೇಕ ರೂಪದಿಂದ ಇರಬಹುದು.

---

1. ಹಕ್ಕಿ. 2. ನಾಯಿ. 3. ಸರ್ಪ

ಹಸು (धेनुः) ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆಯುವಾಗ ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ. ಅನಂತರ ಒಂದೊಂದು ಅಂಶವನ್ನೂ ಕೆಲವು ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ವಿವರಿಸಿರಿ.

धेनुः–तस्याः अङ्गानि–धेनुषु जातयः–आहारः–उपयोगः–गोपालः, तस्य कर्तव्यम्, गो भक्तिः, अस्माकं कर्तव्यम्।

ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಬರೆದಿರುವ ಕೆಳಗಿನ ಪ್ರಬಂಧವನ್ನು ನೋಡಿರಿ.

धेनुः

समग्रप्रपञ्चे धेनुं को वा न जानाति ? अतीव साध्वी धेनुः मातेवास्मान् रक्षतीति विवेकिनः सर्वे बोधन्ति । स चतुष्पाज्जन्तुः । चत्वारः पादाः, द्वे शृङ्गे, लोमयुक्तं लाङ्गूलं लम्बमाना सास्ना, धवलादयः वर्णाः एते गोः साधारणाः विशेषाश्च अंशाः ।

देशीयानां धेनूनां क्षीरं रुच्यं, पथ्यं चेति वदन्ति । सीमाधेनवः बहुक्षीरं यच्छन्ति । परन्तु ताः अल्पया सास्नया युताः महिषीसदृश्यः दृश्यन्ते । धेनवः हम्भारवं कुर्वन्ति । सः ध्वनिः श्रोतुं मधुरतरः ।

धेनोः आहारः अल्पमूल्यः सुलभश्च । सा शाद्वले हरिततृणानि भक्षयति । कासाराणां मधुरं जलं पिबति । गृहे गोपालः शुष्कतृणं, पिण्याकं, बुसं च तस्यै यच्छति । दोहनसमये तस्याः पुरः बुसादिकं खाद्यं स्थापयति गोपालः । तद् भक्षयन्ती सा मधुरं क्षीरं यच्छति । वत्सः प्रथमं धेनोः स्तनात् दुग्धं पिबति । ततः गोपालः भूमौ उपविश्य वामहस्ते, जानुनोः मध्ये, भूमौ वा पात्रं स्थापयित्वा दक्षिणहस्तेन पात्रे गां क्षीरं दोग्धि । दोहनानन्तरं पुनरेकावरं वत्सं क्षीरपानाय मुञ्चति ।

प्रभातकालः सायङ्कालश्चेति द्वौ दोहनसमयौ। गोपालः उत्तमं आहारं दत्वा गां पोषयेत्। धेनूनां पालनेन न केवलं जीविका, किन्तु मानववर्गस्यैव महानुपकारो भवति। गोः दुग्धं अतीव मधुरं पथ्यं च भवति। तप्तं दुग्धं कवोष्णं कृत्वा पिबन्ति। आतञ्चनेन क्षीरं दधि भवति। दधि पुष्टिकरमिति सर्वे वदन्ति। दध्नः मथनेन नवनीतं तक्रं च लभ्यते। तापनेन नवनीतं घृतं भवति। घृतेन वर्धते बुद्धिः। एतानि सर्वाणि वस्तूनि मनुष्यस्य आहाररूपाणि। गोमयेन करीषं भवति।

अस्माकं पूर्वजाः गोभक्ताः आसन्। श्रीकृष्णः गोपालनमकरोत्। दिलीपादयः चक्रवर्तिनोऽपि गोसेवामकुर्वन्। गावः विश्वस्य मातरः। वयं सर्वेऽपि गोसेवां करवाम। गोसन्ततेः अभिवृद्धिं करवाम। गोभ्यः स्वस्ति।

अभ्यासः १

ಈ ಕೆಳಗಿನ ಅಂಶವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿ ಕಾವೇರೀ ನದಿ– 'कावेरी नदी' ಎಂಬ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಪ್ರಬಂಧ ಬರೆಯಿರಿ.

कावेरी नदी—अस्माकं देशस्य सप्तनदीषु अन्यतमा—प्रायः षट्शत क्रोश (६००) दीर्घा—कर्नाटक राज्ये—सप्त पर्वते ब्रह्मगिरौ जन्म — अगस्त्यमुनेः पत्नी — अगस्त्येन तस्याः नियमः — मां विहाय कुत्रापि न गन्तव्यम् इति—एकदा शिष्यवशे तां स्थापयित्वा गमनम्—तस्याः नदीरूपप्राप्तिः — तस्याः उपयोगः — कृषिकर्मणि जलबन्धाः (ಅಣೆಕಟ್ಟು) विद्युच्छक्तिः तस्याः जलेन निष्पाद्यते। तस्याः जलं—अनेकनगरेषु पानाय आनीयते—तीरे नगराणि—कर्णाटक—द्राविड प्रान्तयोः तस्या उपकारः—सा भक्तिमुक्तिकरी नदी—प्रातः सायं कावेर्यै नमः।

अभ्यासः २

इमान् विषयानधिकृत्य लघुप्रबन्धान् आरचयत—

१. वाराणसी २. कल्याणनगरी ३. गजः ४. दीपावली ५. शालायाः वार्षिकोत्सवः ६. अहं कुतः संस्कृतभाषां पठामि? ७. उद्यानम् ८. पुस्तकभण्डारः

पत्रलेखनम्

ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವಿಲ್ಲದೆ ಜೀವಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಹಿಂದೆ ಪ್ರಯಾಣ ಸೌಕರ್ಯಗಳು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಾಗ, ರಾಜರು, ಧನಿಕರು ಮತ್ತು ಗುರುಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಪತ್ರಗಳನ್ನು ದೂತರು ಕಾಲ್ನಡಿಗೆಯಿಂದ ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕುದುರೆ ಸವಾರರ ಮೂಲಕ ಪತ್ರವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ರಾಜರು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಈಗ ಬಸ್, ಹಡಗು, ವಿಮಾನ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮೂಲಕ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಬೇಗನೆ ದೂರದ ಸ್ಥಳಕ್ಕೂ ಒಯ್ಯಲು ಸಾಧ್ಯ. ನಾವು ಬಂಧುಗಳಿಗೆ ಪತ್ರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ವ್ಯವಹಾರಕ್ಕಾಗಿ ಪತ್ರ ಬರೆಯಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಕಲಿಯುವವರು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಪತ್ರಲೇಖನದ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು.

ಇವು ಪತ್ರಲೇಖನದ ವಿಭಾಗಗಳು—

१. **शिरोलेखनम् (शीर्षिका)** ಈ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ श्रीः ಎಂದು ಬರೆದು ಬಲಭಾಗದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ ವಾಸಸ್ಥಳ (ಊರಿನ ಹೆಸರು) ಮತ್ತು ದಿನಾಂಕಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು. ಎಡದ ಮೂಲೆಯಲ್ಲಿ क्षेमम् ಎಂದು ಬರೆಯಬೇಕು.

ಉದಾಹರಣೆ—

क्षेमम् श्रीः कल्याणनगरी (बेंगलूरु)

श्रीमुख संवत्सरः कार्तिकशुक्लद्वादशी

२६—११—१९९३

२. **सम्बोधनम्**— ಪತ್ರಬರೆಯುವವನಿಗೂ ಪತ್ರವನ್ನು ಪಡೆಯುವವನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಸಂಬೋಧಿಸಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆ—**परमपूज्यानां पितृचरणानां पादयोः साष्टाङ्गप्रणामाः (ತಂದೆಗೆ), मातृश्रीचरणारविन्दयोः प्रणतयः (ತಾಯಿಗೆ), तीर्थरूपसमानानां........ पादयोः प्रणामाः (ಹಿರಿಯರಿಗೆ), मातृश्रीसमानायाः........... पादयोः प्रणामाः (ಹಿರಿಯ ಹೆಂಗಸರಿಗೆ), पूज्यानां, मान्यानां, महोदयानां, परमप्रीतिपात्रस्य सुहृन्मणेः आलिङ्गनपूर्वकं लिखितं पत्रम्, वयस्यायै शान्तायैः, तवात्यन्त स्नेहपात्रीभूतया सीतया लिखितं पत्रम्, अये प्रियमित्र नमस्ते** ಇತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಿಂದ ಪತ್ರಪ್ರಾರಂಭವನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

३. **विषयः**—ಯಾರನ್ನು ಕುರಿತು ಕಾಗದ ಬರೆಯುತ್ತೇವೆಯೋ ಅವರಿಗೆ ಸರಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥವಾಗುವಂತೆ ಸ್ಫುಟವಾದ ಅಕ್ಷರಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು. ವಾಕ್ಯಗಳು ಚಿಕ್ಕದಾಗಿ ತಪ್ಪಿಲ್ಲದೆ ಇರುವುದು ಒಳ್ಳೆಯದು. ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸುವಾಗ ಪರಿಚ್ಛೇದ (Paragraph) ವನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬೇಕು.

४. **समाप्तिः**— ಇಲ್ಲಿ इति भवदीयः, त्वदीयः, त्वदीया, भवदीया, इत्येवं कृता साष्टाङ्गनमस्काराः, भवदीयः विश्वासी ಇತ್ಯಾದಿ ರೀತಿಯಿಂದ ಸಮಾಪ್ತಿಗೊಳಿಸಬೇಕು.

५. **हस्ताङ्कनम्**—ಪತ್ರದ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು. ರುಜುಮಾಡಿದಾಗ ಕಂಸದಲ್ಲಿ ಹೆಸರನ್ನು ಬಿಡಿಸಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕು. ಪತ್ರದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ನ ಹೆಸರನ್ನು ಕಾಣಿಸುವ ಪದ್ಧತಿಯೂ ಇದೆ.

ಉದಾ : स्वस्ति महीशूरनगरात् साम्बमूर्तिः पितृचरणयोः प्रणिपातपूर्वकं विज्ञापयति—ಇತ್ಯಾದಿ. ಹೀಗೆ ಬರೆದರೂ ಕೊನೆಗೆ ರುಜು ಇರಬೇಕು.

६. **पत्रसङ्केतः** (ವಿಳಾಸ)—ಪತ್ರವಿಭಾಗದವರಿಗೆ ಓದಲು ಅನುಕೂಲಿಸುವಂತೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಪತ್ರದ ಮೇಲ್ಭಾಗದಲ್ಲಿ ವಿಳಾಸವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು. ಎಡಭಾಗದ ಕೆಳಗಿನ ಪಾರ್ಶ್ವದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಿಳಾಸವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು. ಪತ್ರದ

ಒಳಗಡೆ ತನ್ನ ವಿಳಾಸವನ್ನು ಪತ್ರ ಮುಗಿಸಿದ ಮೇಲೆ ಎಡಭಾಗದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬೇಕು. ಉದಾಹರಣೆ–

रामशर्मा	श्रीयुत सुन्दरेशः
संख्या–४	गृहसंख्या–३१/१
विद्यार्थिनिलयः	महाविपणिवीथी (ದೊಡ್ಡಪೇಟೆ)
विश्वेश्वरपुरम्	महीशूरपुरी
कल्याणनगरी (बेंगलूरु)	पत्रविभागसंख्या ४

१. पितरं प्रति पुत्रस्य पत्रम्

क्षेमम्　　　　श्रीः

विश्वेश्वरपुरम्
कल्याणनगरी
श्रीमुख कार्तिकशुक्ल द्वादशी
शुक्रवासरे
२६–११–१९९३

परमपूज्यानां पितृचरणानां पादयोः रामशर्मा साष्टाङ्गं प्रणम्य विज्ञापयति ।

अहमत्र कुशली । तत्रापि सर्वे कुशलिनः इति जानामि । भवतां सर्वेषां कुशलपत्रिका तदा तदा विलिख्य प्रेषणीया ।

भवतां पत्रं प्राप्तम् । आयुष्मान् शङ्करः अर्धवर्षीयपरीक्षायां प्रथमश्रेण्यां प्रथमं स्थानं प्राप्तवानिति श्रुत्वा नितरां मोदे । भवन्तः अपि संस्कृतभाषायां नूतनं पुस्तकमेकं विरचितवन्त इत्यहं आकर्णयामि । तेन महान् मे प्रमोदो जातः । तत्पुस्तकं मह्यं प्रेषयन्तु इत्यभ्यर्थये ।

मम वार्षिकी परीक्षा शीघ्रमेव प्रारप्स्यते । अहं समयं व्यर्थं न करोमि । यावच्छक्ति पठामि। उत्तमकक्ष्यायामुत्तीर्णो भविष्यामीति मम विश्वासः वर्तते ।

मातृचरणयोः मम साष्टाङ्गनमस्काराः वक्तव्याः। शीघ्रं प्रत्युत्तरं लिख्यताम् इति प्रार्थये ।

इति भवतामाशीर्वादाभिलाषी

रामशर्मा

पत्रसङ्केतः (Address)–

रामशर्मा	सुन्दरेशः
संख्या ४	गृ. सं. ३१/१
विद्यार्थिनिलयः	महाविपणिवीथी
विश्वेश्वरपुरम्	महीशूरपुरी
कल्याणनगरी (बेंगलूर)	पत्रविभागसंख्या ४

२. पित्रा पुत्राय लिखितं प्रत्युत्तरम्

कुशलम् श्रीः महीशूरपुरी

दिनांक २९–११–१९९३

श्रीमुखवत्सरीय कार्तिकशुक्लपूर्णिमा

स्वस्ति । चिरंजीविने रामशर्मणे आशिषः । वयमत्र सर्वे कुशलिनः । सानन्दं वाचितं भवदीयं पत्रम्। तवानुजः शङ्करः सम्यक् पठति । तव विषये तदा तदा वार्तां पृच्छति । बाला शान्ता तावदितस्ततः धावन्ती कलमधुराणि कानिचिद्वचनानि उच्चारयन्ती सर्वान् अस्मान् आनन्दयति। मया लिखितं संस्कृतोल्लासनामकं बालयोग्यं पुस्तकमद्यैव प्रेषितवानस्मि ।

वत्स ! पठनीयं विषयं सावधानं पठ्यताम्। किञ्च 'शरीरमाद्यं खलु धर्मसाधनम्' इति वचनं त्वया मा विस्मर्यताम्। प्रत्यहं किञ्चित्समयपर्यन्तं व्यायामः कर्तव्यः। बहिः किञ्चिदटनं कर्तव्यम्।

आरोग्यं भास्करादिच्छेत् श्रियमिच्छेत् हुताशनात्।
ज्ञानं महेश्वरात् इच्छेत् मोक्षमिच्छेत् जनार्दनात्॥

इति गुरूणामुपदेशः सर्वथा मनसि स्थापनीयः।

अस्तु। त्वदीयां कुशलवार्तां प्रतिसप्ताहं पत्रद्वारा बोधय। तव मातुरनन्ताः प्रेमाशिषः प्रेष्यन्ते।

महीशूरपुरी
२९–११–१९९३
श्रीमुखवत्सरीय कार्तिकशुक्लपूर्णिमा

इत्यायुष्मति वत्से क्रियमाणाः
परस्सहस्राः आशिषः
सुन्देरशशर्मा

३. मित्राय पत्रम्

श्रीः

क्षेमम्
प्रभाकरशर्मा
नेहरू नगरम्, गृ. सं. १०
प्रथमवीथी, शिवमोग्गा

महीशूरपुरी
पुराणाग्रहार, गृ. सं. ३२२
चतुर्थवीथी
दि. श्रावणबहुलाष्टमी श्रीमुखसंवत्सरः
८–८–१९९३

स्वस्ति। महीशूरपुरीतः तव परमसुहृत् राजेशः प्रीत्यालिङ्गनपूर्वकं सुहृन्मणिमभिनन्दति। इतो वयं सर्वे कुशलिनः। पाठशालायाः विरामदिवसेषु अस्मात् पुरात् स्वपत्तनं प्रति प्रस्थितः त्वमेकमपि पत्रं कुतो न

लिखितवान्। नाहं जाने। अस्तु, एषु विरामदिवसेषु अहं मातापितृभ्यां साकं क्षेत्राटनाय प्रस्थितः। तत्र पञ्चवटीक्षेत्रस्य परिसरः ममातीव इष्टतमोऽभवत्। बहवः भारतीयाः प्रतिदिनं पञ्चवटीमायान्ति, कतिचित् दिनानि तत्र निवसन्ति। आत्मानं धन्यं च मन्यन्ते। भगवतः रामचन्द्रस्य निवासेन पवित्रिता एषा भूमिः। अत्रैव तपोवने सीतालक्ष्मणाभ्यां सह दाशरथिः पितुराज्ञां पालयन् अवसत्। सत्साक्षिभूतानि बहूनि स्थलानि अत्र दृश्यन्ते। भगवत्या गोदावर्या नद्या पूतोऽयं प्रदेशः। तपोनिधि गौतमः श्रीशङ्करं तपसा प्रतोष्य तज्जटास्थितां गङ्गां अत्रैव दक्षिणापथमानयत्। त्र्यम्बकगिरेः शिखरे श्रीशङ्करः गङ्गांव्यसर्जयत्। ततः पूर्ववाहिनी सरिदियं महता वेगेन प्रवहति। असौ जलप्रवाहः नितरां पावनः, विशेषतः अधुना गुरौ सिंहस्थे पावनतरमिदं तीर्थम्। तस्मादेतत् स्थलं सर्वैरपि प्रेक्षितुं योग्यम्। तत्र केचन ज्ञानिनः सत्पुरुषाः अपि मिलिष्यन्ति। सतां सङ्गः पुण्येन लभ्यः खलु।

साम्प्रतमेतावता विरमामि।

इति भवतः सुहृद्वर्यः
राजेशः

४. विरामग्रहणाय आवेदनपत्रिका

श्रीविद्यावर्धिनी प्रौढशालायाः मुख्योपाध्यायानां सन्निधौ, प्रौढशालायाः नवमकक्ष्यायां पठन् प्रभाकरः, सादरप्रणामपूर्वकं विज्ञापयति।

मान्याः अध्यापकाः,

अहं श्वः मातापितृभ्यां साकं सुब्रह्मण्यक्षेत्रस्य यात्रोत्सवार्थं जिगमिषुरस्मि । अतः कृपया भवन्तः दिनद्वयं यावत् मह्यं विरामं यच्छन्तु । कक्ष्यायाः प्रथमाध्यापकानां संस्कृतपण्डितानां महादेवशास्त्रिणां हस्ताङ्कनं संमतिं च गृहीतवानस्मि ।

मम विरामसमये पाठ्यमानान् पाठान् सुहृत्सकाशे ज्ञात्वाहं पाठक्षतिं संपूरयिष्यामि ।

इति भवतां विधेयः

प्रभाकरः

नवमकक्ष्या प्रथमविभागः

विद्यावर्धिनीप्रौढशाला, महीशूरपुरी

२०–११–१९९३

५. उद्योगार्थमभ्यर्थनापत्रम्

विद्याविभागीयानां उद्योगदानाधिकृतानां सन्निधौ कृतः विज्ञप्तयः ।

परममान्याः,

तत्रभवद्भिः गतगुरुवासरस्य सर्वकारीयपरिपत्रे प्रकाशितं विज्ञापनमवलोक्याहमिदमावदेनपत्रं प्रेषयितुमुद्युक्तः । मम प्रार्थनामङ्गीकृत्य यदि भवन्तः अस्मिन् स्थाने मां नियोजयिष्यन्ति तर्हि अहं यावच्छक्ति सेवां कर्तुं प्रयते । प्रकाशितं स्थानं तु प्रौढशालायां समाजशास्त्रा- ध्यापनं स्थानम् । अहमितिहाशास्त्रं गृहीत्वा M.A. पदवीपरीक्षायां प्रथमश्रेण्यामुत्तीर्णः । संस्कृतभाषायां सुरसरस्वतीसभायाः अन्तिमपरीक्षायामप्युत्तीर्णः ।

ममेमां योग्यतामभिलक्ष्य यदि ममात्रावकाशो दीयते तदाहं प्रतिजानामि यत् भावि नागरिकान् बालकान् सम्यक् शिक्षयित्वा सुयोग्यान् करिष्यामीति । भवतां प्रत्युत्तरं निरीक्षमाणोऽहं विरमामि ।

कल्याणनगरी
२०—२—१९९३

इति भवदीयः विश्वासपात्रम्
कृष्णमूर्ति

मम पत्रसंकेतः—

कृष्णमूर्ति
गृ. सं. ४५, नरसिंहराजविस्तरणम्
तृतीयप्रधानवीथी
बेंगलूरु (कल्याणनगरी)

अभ्यासः ३

(1) ನಿಮ್ಮ ಮಾವನಿಗೆ ನಿಮ್ಮ ಅಭ್ಯಾಸದ ಬಗ್ಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯಿರಿ.

(2) ತಮ್ಮನಿಗೆ ಚೆನ್ನಾಗಿ ಓದಬೇಕೆಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಯಿರಿ.

(3) ನಿಮ್ಮ ಮಿತ್ರನಿಗೆ ರಜದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕೆಂದು ಪತ್ರ ಬರೆಯಿರಿ.

(4) ನಿಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ವಾರ್ಷಿಕೋತ್ಸವದ ವಿಷಯವಾಗಿ ತಂದೆಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯಿರಿ.

(5) ನಿಮ್ಮ ಹುಟ್ಟಿದ ಹಬ್ಬದ ನಿಮಿತ್ತ ಒಂದು ದಿನ ರಜಕ್ಕಾಗಿ ನಿಮ್ಮ ಶಾಲೆಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರಿಗೆ ಪತ್ರ ಬರೆಯಿರಿ.

यावदस्ति त्रयी लोके
　　चतुर्मुख-मुखोद्भवा।
यावद्वा रामचरितं
　　वाल्मीकिकविचित्रितम्॥

क्षरन्त्यमृतधारा वा
　　यावद्व्यासस्य सूक्तयः।
वाग्देव्या वरपुत्रस्य
　　कालिदासस्य वा गिरः॥

तावदेषा देवभाषा
　　देवी स्थास्यति भूतले।
यावच्च वंशोऽस्त्यार्याणां
　　तावदेषा ध्रुवं ध्रुवा॥

पुरे ग्रामे गृहे कुट्यां
　　बालो वृद्धो युवापि च।
करोतु संस्कृताभ्यासं
　　प्राप्नोतु सुखसम्पदम्॥

तृतीया परीक्षा

द्वितीया पत्रिका - अनुवाद प्रदीप - I
मार्गदर्शिनी प्रश्नपत्रिका उत्तरलेखनक्रमश्च

ಈ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿನೀ ಪ್ರಶ್ನೆಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಪ್ರಶ್ನೆಪತ್ರಿಕೆಯನ್ನು ರಚಿಸಬಹುದು.

ಉತ್ತರವನ್ನು ಸೂಚನೆಯಲ್ಲಿ ನೀಡಿರುವಂತೆ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಕನ್ನಡ ಅಥವಾ ಆಂಗ್ಲಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲು ಅವಕಾಶವಿದೆ.

ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಆಧರಿಸಿ ಆಯಾ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ಪ್ರಶ್ನೆ ಪತ್ರಿಕೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಬದಲಾಯಿಸಬಹುದು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ಉತ್ತರ ಬರೆಯುವ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

ಅಂಕಗಳು : 50 **ಸಮಯ : ಎರಡು ಘಂಟೆಗಳು**

1. दशभिः वाक्यैः संस्कृतभाषया प्रबन्धमेकं लिखत 1 x 6 = 6

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳುವಾಗ ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ಪ್ರಬನ್ಧರಚನಾ ವಿಭಾಗದ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿರುವ (अभ्यासः 2, ಪುಟಸಂಖ್ಯೆ 44) ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಅಲ್ಲದೆ ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಆ ವಿಷಯಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ಇನ್ನೂ ಕೆಲವು ಸರಳ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೇಳಬಹುದು.

ಉತ್ತರವು ಶುದ್ಧ, ಸರಳ ಹಾಗೂ ಸುಲಭ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕು. 10 ರಿಂದ 15 ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿರಬೇಕು. ಪ್ರಬಂಧ ಲೇಖನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು.

2. पत्रमेकं संस्कृतभाषया लिखत — 1 x 5 = 5

ಇಲ್ಲಿ ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವ ಪತ್ರಲೇಖನ ವಿಭಾಗದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸಿರುವ ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿರುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. (अभ्यासः 3, ಪುಟ 48)

ಉತ್ತರಿಸುವಾಗ ಪತ್ರಲೇಖನ ಕ್ರಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಬೇಕು. 3–4 ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಷಯವನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕು.

3. द्वयोर्लक्षणं सोदाहरणं मातृभाषया लिखत — 2 x 3 = 6

ಇಲ್ಲಿ अव्ययम्, क्त–क्तवतु प्रत्ययौ, उपसर्गः ಇತ್ಯಾದಿ ವಿಷಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉತ್ತರವು ಕನ್ನಡ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿರಬಹುದು. ಉದಾಹರಣೆಯನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬೇಕು.

4. वाक्यदोषान् समीकुरुत 4 x 1 = 4

ಇಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಹಾಗೂ ಪುರುಷ ವಚನಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಂತೆ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿರಬೇಕು. ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವ ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉದಾ :— वत्सः धेनुं सह गच्छति

ಉತ್ತರವು ಪೂರ್ಣ ಹಾಗೂ ಶುದ್ಧವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿರಬೇಕು.

5. द्वयोः रूपाणि पुरुषत्रये लिखत – 2 x 3 = 6

ಇಲ್ಲಿ ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಧಾತುಗಳ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಲಕಾರಗಳ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉದಾ :— लोट्, लङ् ಇತ್ಯಾದಿ.

ಉತ್ತರವನ್ನು ಬರೆಯುವಾಗ ಆಯಾ ಲಕಾರದಲ್ಲಿ 9 ರೂಪಗಳನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬೇಕು.

6. वाक्ये योजयत $4 \times 1 = 4$

ಇಲ್ಲಿ ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿ ಅನುವಾದ-ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪದಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉದಾ:- सह, समीपम्, गत्वा ಇತ್ಯಾದಿ

7. एकं पदं सर्वविभक्तिवचनेषु लिखत— $1 \times 4 = 4$

ಇಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಅಜಂತ ಹಾಗೂ ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದ ಹಲಂತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉದಾ : धेनु, भ्रातृ, मातृ, युवन्, पथिन् ಇತ್ಯಾದಿ

ಉತ್ತರವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಾ ವಿಭಕ್ತಿಗಳ ರೂಪಗಳನ್ನು ಎಲ್ಲ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬೇಕು.

8. वाक्यमेकं विवृणुत— $1 \times 2 = 2$

ಇಲ್ಲಿ सुभाषितम् (ಪುಟ 40) ಎಂಬ ಭಾಗದಲ್ಲಿರುವ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವುದಾದರೂ ಎರಡನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉತ್ತರವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ 5–6 ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಬೇಕು.

ಉದಾ:- यथाबीजं तथाङ्कुरः ।

9. स्त्रीलिङ्गरूपाणि लिखत — $2 \times 1 = 2$

ಇಲ್ಲಿ ಕೃದಂತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ನಾಲ್ಕು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಎರಡಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಿಸುವಂತೆ ಕೇಳಬೇಕು. ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವ

ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಉತ್ತರಿಸುವಾಗ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ರೂಪವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕು.

ಉದಾ :— ಪ್ರಶ್ನೆ – गतवान्

ಉತ್ತರ : — गतवान् – गतवती

10. एकस्य व्याकरणविशेषं लिखत – 1 x 2 = 2

ಇಲ್ಲಿ ವಿಭಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ವ್ಯಾಕರಣ ವಿಶೇಷವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವುದನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉದಾ:— देवाय नमः ಇತ್ಯಾದಿ

ಉತ್ತರವನ್ನು ಕನ್ನಡ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿ ಬರೆಯಬಹುದು.

11. मातृभाषया अनुवदत 4 x 1 = 4

ಇಲ್ಲಿ ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿರುವ ಅನುವಾದ ಅಭ್ಯಾಸಗಳಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದಾದರೂ ನಾಲ್ಕು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉತ್ತರವು ಕನ್ನಡ ಅಥವಾ ಇಂಗ್ಲೀಷಿನಲ್ಲಿರಬೇಕು.

12. संस्कृतभाषया अनुवदत – 5 x 1 = 5

ಇಲ್ಲಿ ಪಾಠ್ಯಪುಸ್ತಕದ ಅನುವಾದ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿರುವ ಯಾವುದಾದರೂ ಐದು ವಾಕ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿರುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣಗದ್ಯಭಾಗವನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು.

ಉತ್ತರವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮತ್ತು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಬರೆಯಬೇಕು.

ಪ್ರಭಾ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಬಸವನಗುಡಿ, ಬೆಂಗಳೂರು–4